

**Α.Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**

**ΤΜΗΜΑ
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΗΣ ΠΙΕΤΡΙ ΣΕΝΚΑ**

**ΘΕΜΑ:
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΚΩ**

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΦΡΑΓΚΟΥΛΗΣ**

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2012

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	ΣΕΛ. 3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	ΣΕΛ. 4 - 9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	ΣΕΛ. 10 - 33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	ΣΕΛ. 34 - 55
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ- ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	ΣΕΛ. 56
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	ΣΕΛ. 57

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ασχολήθηκα με το θέμα 'τουριστική ανάπτυξη στο νησί της Κω' επειδή παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον μιας και είναι η μόνιμη κατοικία μου τα τελευταία χρόνια και είναι ένα νησί με μεγάλη τουριστική ανάπτυξη.

Η εργασία μου αναπτύσσεται σε 3 κεφάλαια.

Στο 1^ο κεφάλαιο αναφέρονται γενικά χαρακτηριστικά της νήσου Κω.

Στο 2^ο κεφάλαιο αναφέρονται οι τουριστικοί πόροι, η τουριστική προσφορά - ζήτηση, τα προβλήματα του τουριστικού προϊόντος και εναλλακτικές λύσεις.

Στο 3^ο κεφάλαιο αναφέρεται το στρατηγικό σχέδιο τουριστικής ανάπτυξης.

Και τέλος καταλήγω στα συμπεράσματα-προτάσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο:

Γενικά χαρακτηριστικά της νήσου Κω.

Το μήκος των ακτογραμμών της Κω, εκ των οποίων οι περισσότερες είναι αμμουδερές, φτάνει τα 121 χλμ. Η θάλασσα στην περιοχή της Κω και σε κοντινή απόσταση από τις ακτές έχει μέτριο βάθος, είναι αμμουδερή και σχηματίζει υφάλους. Ωστόσο, στα νότια της επαρχίας Κω βρίσκεται η τάφρος της Καρπάθου, της οποίας το μέγιστο βάθος φθάνει τα 3.137 μ. Οι υγρότοποι του νησιού χαρακτηρίζονται σημαντικοί. Βρίσκονται κυρίως στην περιοχή του Δήμου της Κω (στην περιοχή του Ψαλιδίου) και του Τιγκακίου.

Το υπέδαφος και ειδικά ολόκληρη η περιοχή του βουνού Δίκαιος κρύβει αρκετές ποσότητες ορυκτών όπως η κίσηρη, η θηραϊκή γη, το θειάφι, η βαρυτίνη, οι πυρόλιθοι, οι σιδηρόλιθοι, οι υαλόλιθοι, τα γυψοκρύσταλλα, οι αμμοχάλικες κ.α. Υπάρχουν επίσης σε αξιόλογες ποσότητες κοιτάσματα μεταλλευμάτων χαλκού, μολύβδου, αργυρομολύβδου, σιδήρου και μαγνητίτη. Εκμεταλλεύσιμος στην περιοχή της Κεφάλου είναι ο περλίτης. Αξιόλογα είναι επίσης τα κοιτάσματα μαρμάρων.

Στην Κω υπάρχει μεγάλος αριθμός πηγών μεταλλικών και ιαματικών νερών, ψυχρών, υπόθερμων και θερμών. Οι αναλύσεις που έγιναν κατά καιρούς από ειδικούς τις κατατάσσουν στην πρώτη γραμμή των ιαματικών πηγών της Ευρώπης

Σύμφωνα με εκτιμήσεις τοπικών φορέων, το ποσοστό της έκτασης που καταλαμβάνουν οι οικισμοί (κτίρια, δρόμοι κλπ) έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, λόγω της έντονης οικοδομικής δραστηριότητας. Αντίθετα, το ποσοστό των καλλιεργούμενων εκτάσεων / αγραναπαύσεων έχει μειωθεί σημαντικά, γεγονός που οφείλεται και στην κινητικότητα του ενεργού πληθυσμού, προς επαγγέλματα τα οποία σχετίζονται με τον τουριστικό κλάδο και γενικότερα με τον τομέα των υπηρεσιών.

Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή του 2010, ο συνολικός καταγεγραμμένος πληθυσμός της νήσου Κω είναι 34,280 παρουσιάζοντας μεγάλη αύξηση με την απογραφή του 2001 (30,947 κατοίκους). Θετικό στοιχείο για την Κω είναι ότι, ο αριθμός

των γεννήσεων στο σύνολο των περιοχών (αγροτικές, ημιαστικές, αστικές), υπερβαίνει τον αριθμό των θανάτων τα τελευταία χρόνια. Στην Κω, το φαινόμενο αυτό παρατηρείται περισσότερο στις ημιαστικές και τις αστικές περιοχές, σε αντίθεση με τις αγροτικές περιοχές.

1) Το βασικό ασφαλτοστρωμένο οδικό δίκτυο καλύπτει τις εξής διαδρομές

- * Κως - Ασκληπείο: 4 Km
- * Κως - Ζιπάρι: 9 Km
- * Κως - Τιγκάκι: 13 Km
- * Κως - Ασφενδιού: 14 Km
- * Κως - Πυλί: 15 Km
- * Κως - Μαστιχάρι: 30 Km
- * Κως - Μαρμάρι: 15 Km
- * Κως - Αντιμάχεια: 25 Km
- * Κως - Καρδάμαινα: 32 Km
- * Κως - Κέφαλος: 42 Km

2) Οι βασικές ακτοπλοϊκές γραμμές είναι

- ΚΑΛΥΜΝΟΣ - ΚΩΣ - ΝΙΣΥΡΟΣ- ΤΗΛΟΣ - ΣΥΜΗ - ΡΟΔΟΣ
- ΡΟΔΟΣ - ΣΥΜΗ - ΤΗΛΟΣ - ΝΙΣΥΡΟΣ - ΚΩΣ - ΚΑΛΥΜΝΟΣ
- ΡΟΔΟΣ - ΚΩΣ -ΣΑΜΟΣ-ΧΙΟΣ-ΜΥΤΙΛΗΝΗ - ΛΗΜΝΟΣ - ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ

Εκτός του λιμανιού της Κω που προαναφέρθηκε, μικρότερης σημασίας λιμάνια υπάρχουν στην Καρδάμαινα, το Μαστιχάρι Όσον αφορά την αεροπορική σύνδεση, διαθέτει διεθνές αεροδρόμιο

Για το εσωτερικό, υπάρχει καθημερινή απευθείας σύνδεση μεταξύ Κω και Αθήνας, με πτήση διάρκειας 50 λεπτών περίπου, σε ετήσια βάση, ενώ για το εξωτερικό πραγματοποιείται μεγάλος αριθμός ναυλωμένων πτήσεων (charter) την περίοδο Απριλίου-Σεπτεμβρίου κάθε έτους.

Μειονέκτημα του συγκεκριμένου προορισμού είναι η μεγάλη απόστασή του από την πρωτεύουσα, η μειωμένη συχνότητα των τακτικών εναέριων και των θαλάσσιων δρομολογίων εκτός της περιόδου αιχμής, και η προβληματική σύνδεση με άλλες περιοχές της Ελλάδας (σχεδόν αποκλειστικά μέσω Πειραιά)

Στον τομέα της υγείας υπάρχει: Γενικό Νοσοκομείο, Κέντρο Υγείας, 2 Νοσηλευτικά Ιδρύματα, Ιαματικά Λουτρά, κατά τόπους

αγροτικά ιατρεία και ιδιώτες γιατροί.

Στον τομέα της Εκπαίδευσης: Παιδικοί Σταθμοί, Νηπιαγωγεία, Δημοτικά Σχολεία, Γυμνάσια, 2 Λύκεια και ιδιωτικό ΙΕΚ.

Ο εξοπλισμός του τομέα του Πολιτισμού διαθέτει μέχρι στιγμής: Αρχαιολογικό Μουσείο, 2 αίθουσες συνεδρίων, Δημοτικό Πνευματικό Κέντρο, 7 πολιτιστικές αίθουσες, 2 Κινηματογράφους – Θέατρο, 2 κέντρα Νεότητας, Λαογραφικό Μουσείο και 3 βιβλιοθήκες.

Οι Κρατικές Υπηρεσίες στεγάζονται στο επαρχείο της πόλης της Κω που είναι και η πρωτεύουσα της ομώνυμης Επαρχίας.

Στον «κοινωνικό εξοπλισμό» του νησιού συγκαταλέγονται ιδρύματα, κοινωνικές οργανώσεις και σύλλογοι όπως το Διεθνές Ιπποκράτειο Ίδρυμα, Ναυτικός Όμιλος, Λέσχη Λάϊονς, Πολιτιστικοί Όμιλοι, Κινηματογραφική Λέσχη, κ.ά.

Στον τομέα του Αθλητισμού το σημαντικότερο σημείο αναφοράς αποτελεί το νέο Δημοτικό Στάδιο της Κω που περιλαμβάνει: 7 κουλουάρ στίβου, γήπεδο ποδοσφαίρου με χλοοτάπητα, αίθουσα ενδυνάμωσης, αποδυτήρια, 2 βοηθητικούς χώρους ρίψεων σφαίρας / σφύρας, εγκαταστάσεις αθλοπαιδιών κλπ. Επίσης, στο νησί γενικά υπάρχουν 7 γήπεδα ποδοσφαίρου, 8 γήπεδα basketball / volley.

Στην Κω, ο κυριότερος ορεινός όγκος είναι το όρος Δίκαιος, με την υψηλότερη κορυφή του να φθάνει τα 846 μέτρα. Καλύπτει κυρίως το νοτιοανατολικό τμήμα της νήσου και «φιλοξενεί» το ιστορικό εκκλησάκι του «Σωτήρος Χριστού» ή του «Δικαίου Χριστού» που κτίστηκε μετά το 1079. Ανατολικότερα, βρίσκεται το βουνό Σύμπετρος ύψους 460 μέτρων, ενώ δυτικότερα βρίσκονται τα βουνά Τρούτσουλλοι (482 μέτρα), Ερημίτης (428 μέτρα), και Κεφάλια (512 μέτρα). Οι παραπάνω ορεινοί όγκοι, εκτείνονται παράλληλα με τις νοτιοανατολικές ακτές του νησιού. Επίσης νοτιοδυτικά (περιοχή Κεφάλου), διακρίνονται τα βουνά Ζηνί (354 μέτρα) και Λάτρα ή Λάθρα (428 μέτρα), τα οποία πλησιάζουν το ακρωτήριο Κρίκελος.

Γενικά, αν και η Κως εμφανίζει σχετικά χαμηλές και «ήμερες» βουνοσειρές, διαθέτει ορισμένες ενδιαφέρουσες και γραφικές διαδρομές και μονοπάτια, που τις περιβάλλουν. Οι διαδρομές

αυτές χαρακτηρίζονται από τους διάφορους γεωλογικούς σχηματισμούς, την καλή εμφάνιση των πετρωμάτων καθώς και την ευκολία πρόσβασης για ένα μέσο περιπατητή. Επίσης, ο επισκέπτης μπορεί να κινηθεί άνετα με ποδήλατο βουνού ή μοτοσικλέτα. Οι περισσότεροι μήνες θεωρούνται κατάλληλοι για περιήγηση στις διάφορες διαδρομές, με εξαίρεση τον Δεκέμβριο, τον Ιανουάριο και το Φεβρουάριο οπότε παρατηρείται περισσότερη βροχόπτωση και μικρότερη θερμοκρασία.

Η μεγαλύτερη λίμνη της Επαρχίας, η Αλυκή, έκτασης 12 στρεμμάτων, βρίσκεται στα βόρεια παράλια του νησιού, μεταξύ του Μαρμαρίου και του Τιγκακίου. Μέχρι πρόσφατα λειτουργούσαν εγκαταστάσεις παραγωγής αλατιού, ενώ σήμερα διατηρείται ως υγροβιότοπος τοπικής σημασίας, που υποδέχεται πολλά υδρόβια πτηνά. Επίσης, υπάρχουν αρκετοί χείμαρροι (ξεροπόταμοι) σε διάφορες περιοχές της Κω.

Παλαιότερα στην Κω, υπήρχε η λίμνη του Ψαλιδιού και η λίμνη του Σκανδαρίου. Στην περιοχή της προαναφερόμενης λίμνης, υπήρχαν πολλοί ανεμόμυλοι, μερικοί από τους οποίους σώζονται μέχρι σήμερα. Στην παρούσα φάση στο Ψαλίδι υπάρχει οριοθετημένος και προστατευόμενος υγροβιότοπος (βλ.:<http://www.biotoposkos.gr>). Τονίζεται ότι στον υγρότοπο του Δήμου Κω παρατηρείται το (σπάνιο για την Ελλάδα) φαινόμενο της φιλοξενίας των γνωστών πτηνών flamingo. Οι συγκεκριμένες εκτάσεις εντάσσονται στην ευρύτερη περιοχή Ακρωτήριο Λούρος – Λίμνη Ψαλίδι – Όρος Δικαίου – Αλυκή, η οποία έχει χαρακτηριστεί ως περιοχή NATURA. Ποτάμια και λίμνες, τα οποία θα μπορούσαν να αποτελέσουν ιδιαίτερο πόλο έλξης των επισκεπτών δεν υπάρχουν.

Αυτοί οι υγρότοποι έχουν ιδιαίτερη σημασία γιατί βρίσκονται σε κρίσιμο σημείο της διαδρομής των μεταναστευτικών πουλιών (αρκετά είναι σπάνια ή απειλούμενα προς εξαφάνιση) και παρατηρείται ποικιλία υδρόφιλης βλάστησης. Σημειώνεται ότι οι υγροτοπικές περιοχές σπανίζουν στη Μεσόγειο και μπορούν να αποτελέσουν σημαντικούς πόλους έλξης ειδικών κατηγοριών επισκεπτών (π. χ. μαθητές, φυσιολάτρες, περιηγητές).

Αναφορικά με τα σπήλαια, σημειώνεται η ύπαρξη του σπηλαιού Σιδερότρυπα στο όρος Δίκαιος, σπήλαιο στη θέση Σχίστρες

Λαγουδιού Ζιάς και στην Άσπρη Πέτρα Κεφάλου.

Η γεωλογική και τεκτονική της δομή ευνοεί την παρουσία υπογείων υδροφόρων θερμών πηγών που αξιοποιούνται ή μπορούν να αξιοποιηθούν για θεραπευτικούς σκοπούς (ιαματικά λουτρά).

Στην Κω εντοπίζονται δύο κυρίως περιοχές με θερμές ιαματικές πηγές:

α) στην περιοχή «Εμπρός Θέρμες» περί τα τέσσερα χλμ. δυτικά του ακρωτηρίου Άγιος Φωκάς, σε περιοχή με άγρια φυσική ομορφιά. Η προσπέλαση φθάνει μέχρι ψηλά στο βουνό, ενώ στην συνέχεια η πρόσβαση είναι δυσχερής και μάλλον ανασφαλής, λόγω της μορφολογίας του εδάφους και της υφής των σχιστολιθικών πετρωμάτων. Στην παραλία υπάρχει παλαιό (και μάλλον παραμελημένο) μικρό κτίριο που παρέχει υπηρεσίες εστίασης. Η πηγή χαρακτηρίζεται από υψηλή θερμοκρασία (40–47°C και υψηλή περιεκτικότητα σε νάτριο, κάλιο, μαγνήσιο, ασβέστιο, χλωριούχα και θειικά ανιόντα.

β) Στην περιοχή «Πίσω Θέρμες» ανατολικά της Καρδάμαινας σε σπήλαιο (έχουν ουσιαστικά εγκαταλειφθεί και η πρόσβαση σ' αυτές είναι δυνατή μόνο από τη θάλασσα).

Επίσης υπόθερμη πηγή εντοπίσθηκε σε λόφο νότια του Ασκληπείου (Σούλου), και ψυχρή μεταλλική πηγή (Κοκκινόνερο).

Η Κως διαθέτει 8 κόλπους–όρμους, οι οποίοι χαρακτηρίζονται από το ιδιαίτερο φυσικό τους κάλλος:

Περιοχή Δήμου Κω: Όρμος Κω

Περιοχή Κοινότητας Κεφάλου: Κόλπος Κεφάλου (όπου υπάρχει το μικρό νησάκι Καστρί), Όρμος Σκίνου, Όρμος Μασχαλιού, Όρμος Χιλιανδρίου, Όρμος Μηλίου, Όρμος Δάφνης και Όρμος Χοχυλαρίου. Παρατηρείται λοιπόν μια συγκέντρωση των κόλπων–όρμων του νησιού στην περιοχή της Κοινότητας Κεφάλου.

γ) Όλες οι ακτές πληρούν τόσο τις υποχρεωτικές όσο και επιθυμητές τιμές της σχετικής οδηγίας της Ε.Ο.Κ., για την καταλληλότητα των ακτών οι οποίες προσφέρονται για κολύμβηση. Δυστυχώς η γενική προσέγγιση τουριστικής πολιτικής στην περιοχή της Κω βασίζεται στο κέρδος με αποτέλεσμα να μην προσπαθήτε να προστατευτεί το περιβάλλον και οι άνθρωποι που ζουν σε αυτό. Και δεδομένου ότι ο τουρισμός αναπτύσσεται συχνά

σε ευαίσθητα περιβάλλοντα, όπως σε μικρά νησιά, παραδειγματος χάριν η Κως, σε παράκτιες περιοχές, σε ορεινά και αλπικά εδάφη και σε περιοχές πολιτισμικού, ιστορικού και αρχαιολογικού ενδιαφέροντος .

Πάντως σαν βιομηχανία στην Ελλάδα αναγνωρίστηκε από το 1960 μετά από την γεωργία και τις κατασκευές. Αναπτυξιακό σχέδιο ψηφίστηκε το 1978 και μέχρι και σήμερα δεν έχει πραγματοποιηθεί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο:

Οι τουριστικοί πόροι, η τουριστική προσφορά – ζήτηση, τα προβλήματα του τουριστικού προϊόντος και εναλλακτικές λύσεις.

Οι πιο διαδεδομένοι τουριστικοί πόροι είναι οι άριστες κλιματολογικές συνθήκες και οι παραλίες. Έκτος από αυτά θεωρούνται σημαντικοί πόροι και οι εξής:

- * Μνημεία – Αρχαιολογικοί χώροι
- * Παραδοσιακοί οικισμοί
- * Εκκλησίες – Μοναστήρια
- * Ορεινοί Όγκοι
- * Νυχτερινή διασκέδαση – Εικόνα «Partyisland»
- * Εικόνα ασφαλούς προορισμού
- * Μαρίνα
- * Συνεδριακά κέντρα

Με βάση τα αρχαιολογικά ευρήματα η πόλη της Κω μπορεί να χωριστεί σε τρεις ζώνες:

Ανατολικά κοντά στο λιμάνι ερευνήθηκε όλη η έκταση της μεσαιωνικής πόλης. Τα μνημεία που ήρθαν στο φως είναι γνωστά ως ανασκαφές του λιμένος ή της αρχαίας Αγοράς και περιλαμβάνονται στην ανατολική ζώνη. Ευδιάκριτο είναι ένα μεγάλο τμήμα του τείχους, μήκους 80 μέτρων και ύψους 2,5 μ. χτισμένο με μεγάλες πέτρες. Από την εξωτερική πλευρά του τείχους ξεκινούσε ο ανατολικός βραχίονας που προστάτευε το λιμάνι.

Έξω από το τείχος υπήρχαν ναοί, στραμμένοι προς το λιμάνι και τα κτίρια που ήταν απαραίτητα για τη λειτουργία του λιμανιού. Στον ανατολικό βραχίονα στηριζόταν μια εντυπωσιακή στοά του 4ου ή 3ου π.Χ. αι. μήκους 50 μέτρων με μια σειρά δωματίων. Κατά τη ρωμαϊκή περίοδο το μεγαλύτερο μέρος της στοάς ανασυλώθηκε και αργότερα καλύφθηκε από την παλαιοχριστιανική βασιλική του Λιμένος. Στα δικά μας χρόνια το βαπτιστήριο της βασιλικής ονομάστηκε "Τα επτά βήματα του Αγ. Ιωάννη".

Ένας μικρός ναός (πιθανότατα αφιερωμένος στον Ηρακλή) και μωσαϊκά δάπεδα που ανάγονται στον 3ο αι. μ.Χ. στα δωμάτια

δίπλα στο ιερό ήρθαν επίσης στο φως. Άλλα τμήματα ευρημάτων ναών και ιερών ανήκουν στο Αφροδίσιον ή ιερό της Πάνδημου και Ποντίας Αφροδίτης

Η Αγορά, χτισμένη ακριβώς δίπλα στο λιμάνι για να διευκολύνει το εμπόριο, ήταν ένα κτίριο με πλάτος 80 μέτρα και μήκος γύρω στα 300, σύμφωνα με τις πιο πρόσφατες ανακαλύψεις. Μια εντυπωσιακή σκάλα οδηγεί από το δρόμο στην εσωτερική αυλή. Δυο κολόνες που έχουν αναστηλωθεί σχηματίζουν ένα είδος αψίδας.

Η πρώτη κατασκευή της αγοράς υπολογίζεται ότι έγινε τον 4ο ή τον 3ο αι. π.Χ. Τα λίγα κομμάτια που διατηρούνται από το κτίσμα φανερώνουν πολλές κατασκευαστικές περιόδους.

Δυτικά, μια κυκλική αίθουσα με στοές αποτελεί τις Θέρμες του λιμανιού και βρίσκεται στην γωνία της οδού Ομήρου με την Ηροδότου. Στην οδό 31ης Μαρτίου ήρθαν στο φως οι βορινές Θέρμες του 4ου ή 3ου αι. π.Χ. Εδώ η σκαπάνη των αρχαιολόγων αποκάλυψε μια σπουδαία επιγραφή με τον κανονισμό λατρείας του "Εναγώνιου Ερμή"

Νοτιοδυτικά των βορινών Θερμών αποκαλύφθηκαν τα ερείπια του αρχαίου Σταδίου. Ο Γερμανός αρχαιολόγος Herzog το 1900 ανακάλυψε την "άφεισιν" του Σταδίου, δηλαδή την ειδικά διαμορφωμένη αφετηρία για τους δρομείς.

Στη δυτική ζώνη των ανασκαφών περιλαμβάνεται το ελληνιστικό Γυμνάσιο (δηλαδή γυμναστήριο) γνωστό με το όνομα Ξυστό. Το Γυμνάσιο πήρε το όνομά του από τη συνήθεια των αθλητών να ξύνουν το σώμα τους για να το καθαρίσουν από το λάδι που άλειφαν επάνω τους πριν ξεκινήσουν οι αγώνες.

Μια σειρά από 17 αναστηλωμένες κολόνες από το αρχαίο γυμναστήριο μας προσφέρουν μια εντυπωσιακή εικόνα. Στο κέντρο του γυμναστηρίου υπήρχε μια δεξαμενή για να πλένονται οι αθλητές και δίπλα οι δυτικές Θέρμες για τον ίδιο λόγο.

Ένας πλακόστρωτος δρόμος ο *decumanus maximus*, με πλάτος 10,5 μέτρα με φαρδιά πεζοδρόμια και στοές διασχίζει την πόλη και διασταυρώνεται μ' έναν δεύτερο δρόμο, τον *cardo*. Αριστερά και δεξιά του δρόμου υπήρχαν πολλά ρωμαϊκά κτίρια. Κάτω από τους δυο δρόμους βρέθηκαν σύνθετα συστήματα αποχετευτικών αγωγών και υπονόμων.

Ανατολικά του cardo συναντάμε ένα χαριτωμένο αναστηλωμένο κτίριο, το Νυμφαίο ή Forica των Θερμών του 3ου αι. μ.Χ. Όταν ανακαλύφθηκε το κτίριο, η κομψότητα του οικοδομήματος οδήγησε τους αρχαιολόγους στο συμπέρασμα ότι επρόκειτο για ιερό αφιερωμένο στις Νύμφες. Ωστόσο τελικά αποδείχτηκε ότι το κτίριο ήταν πολυτελή δημόσια ουρητήρια.

Βόρεια του decumanus υπάρχουν διάφορα αρχαία ερείπια, ανάμεσα τους η οικία της αρπαγής της Ευρώπης. Αριστερά της αυλής σε μια μικρή αίθουσα βρέθηκε ένα ψηφιδωτό δάπεδο του 3ου αι. μ.Χ. που αναπαριστά την Ευρώπη γυμνή να κρατιέται από το λαίμο και το πλευρό ενός ταύρου. Εδώ έχουν βρεθεί πολλά αγάλματά, ανάμεσά τους του Ασκληπιού, της Αρτέμιδας και της Υγείας που μπορούμε να τα θαυμάσουμε στο Αρχαιολογικό μουσείο.

Απέναντι από το Γυμνάσιο βρίσκεται το ρωμαϊκό Ωδείο, κτίσμα του 2ου μ.Χ. αι. που διατηρείται σε πολύ καλή κατάσταση. Το κοίλο έχει εννέα αναστηλωμένες μαρμάρινες βαθμίδες, ένα διάζωμα και στη συνέχεια άλλες πέντε βαθμίδες από γρανίτη. Οι χαμηλότερες κερκίδες (οι μαρμάρινες) προορίζονταν για τους επιφανείς πολίτες ενώ οι ψηλότερες (οι λίθινες) για τους υπόλοιπους θεατές. Σώζονται επίσης το δάπεδο του προσκηνίου και του παρασκηνίου καθώς και η ορχήστρα.

Και στο κέντρο, Το κυριότερο κομμάτι της κεντρικής ζώνης των ανασκαφών είναι η casa romana, η ρωμαϊκή κατοικία, δεξιά της οδού Γρηγορίου Ε'. Πρόκειται για μια ρωμαϊκή έπαυλη των αρχών του 3ου αι. μ.Χ. κτισμένη πάνω στα ερείπια μίας ελληνιστικής οικίας, όπου βρέθηκαν θαυμάσια ψηφιδωτά.

Η έπαυλη είναι πομπηιανού ρυθμού, με 36 δωμάτια και 3 αίθρια ή άτρια εσωτερικές αυλές με μικρές δεξαμενές στη μέση τους και πλούσια διακόσμηση. Στο διάδρομο του πρώτου αιθρίου διακρίνουμε μια κρήνη όπου υπήρχε ένα μικρό άγαλμα του Ασκληπιού. Στο δάπεδο μιας από τις διπλανές αίθουσες βρέθηκε ένα αριστουργηματικό ελληνιστικό ψηφιδωτό με εικόνες θαλάσσιων ζώων το οποίο έχει μεταφερθεί στο Αρχαιολογικό μουσείο

Στο δεύτερο αίθριο οι τοίχοι είναι καλυμμένοι με μάρμαρα και στο δάπεδο γύρω από τη δεξαμενή υπάρχουν ψηφιδωτά με

παραστάσεις δελφινιών και της Νηρηίδας πάνω σε ιππόκαμπο. Το μεγαλύτερο είναι το τρίτο αίθριο. Διπλές και μονές σειρές κίωνων το πλασιώνουν σε μια διάταξη που ονομάζεται "ροδιακή στοά". Στα δωμάτια υπάρχουν ψηφιδωτά και τοιχογραφίες. Έξω από την casa romana συναντάμε τα ερείπια των Κεντρικών Θερμών και στα βορειοανατολικά τα ερείπια του βωμού του Διονύσου. Ο ναός, που χρονολογείται στα μέσα του 2ου μ.Χ. αι., κατασκευάστηκε από λευκό και γκριζογάλανο μάρμαρο.

ΜΝΗΜΕΙΑ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΠΟΧΗΣ

Ανασκαφές Λιμένος

Η αρχαιολογική αυτή περιοχή βρίσκεται στο λιμάνι της πόλης και περικλείεται από τις οδούς: Ιπποκράτους, Β. Παύλου, Φοινίκων και Μιαούλη. Η ανακάλυψη των σπουδαίων αρχαιολογικών ευρημάτων έγινε μετά τον σεισμό του 1933, όταν κατέρρευσε κτισμένο μέρος της πόλης που κάλυπτε το χώρο. Τα κυριότερα από αυτά τα ευρήματα είναι:

* Η στοά

Η στοά είναι ίσως το αρχαιότερο οικοδόμημα ανασκαφής (3ος ή 4ος αι. π.Χ.). Σήμερα σώζονται 5 αναστηλωμένοι κίονες και πιθανολογείται ότι τη στοά αποτελούσαν πέντε συνεχόμενα δωμάτια, ακουμπισμένα στο αρχαίο τείχος.

* Το ιερό του Ηρακλή

Μνημείο της ελληνιστικής περιόδου (3ος αι. π.Χ.), χτισμένο σε τραπεζοειδές ανάχωμα. Στα δάπεδα τωνωματίων που αποκαλύφθηκαν παραπλεύρως του ιερού, υπάρχουν μωσαϊκά.

* Το μικρό ιερό

Βρίσκεται μεταξύ Βασιλικής και ιερού του Ηρακλή, είναι ελληνιστικής περιόδου και άριστης τεχνικής.

* Το ιερό της Πανδήμου Αφροδίτης

Σώζονται σπόνδυλοι από τους κίονες του ναού, κατασκευασμένοι από λευκό μάρμαρο, σε κορινθιακό ρυθμό.

* Η Αγορά

Αρχαίο κτίσμα, του οποίου τα ερείπια βρίσκονται στο δυτικό μέρος της ανασκαφής και εκτείνονται πολύ πέραν αυτής.

* Ο πλάτανος του Ιπποκράτη

Ο περίφημος πλάτανος του Ιπποκράτη, ένα τεράστιο δέντρο με περίμετρο κορμού δώδεκα μέτρα. Οι ντόπιοι λένε πως το φύτεψε ο ίδιος ο Ιπποκράτης, άρα είναι 2.500 ετών. Κατά την παράδοση, ο πατέρας της Ιατρικής δίδασκε στη σκιά του και εκεί συνέγραψε πολλά από τα συγγράματά του. Είναι αποβλάστημα του αρχαίου δένδρου και το αρχαιότερο δένδρο της Ευρώπης. Στο κιγκλίδωμα που το περιβάλλει υπάρχει αρχαία σαρκοφάγος, η οποία κατά την τουρκική κατοχή χρησιμοποιήθηκε σαν δεξαμενή για το παρακείμενο τζαμί της Λότζιας και φέρει αραβική περιγραφή με το έτος ιδρύσεώς του.

Δυτική Ζώνη Ανασκαφών

Η ζώνη αυτή περικλείεται από τις οδούς Πισσάνδρου, Παναγή Τσαλδάρη και Γρηγορίου Ε'. Στο χώρο αυτό υπάρχουν δύο αρχαίοι δρόμοι που τέμνονται κάθετα και ονομάστηκαν από τους Ιταλούς *Cardo* και *Decumana*. Ο πρώτος οδηγούσε στο λιμάνι και ο δεύτερος ήταν ένας από τους κεντρικούς δρόμους της αρχαίας πόλης. Ο χώρος περιλαμβάνει τους παρακάτω αρχαιολογικούς θησαυρούς:

* Οικοδομή 3ου ή 4ου π.Χ. αιώνα

Ήταν κατοικία της Ρωμαϊκής εποχής και σώθηκαν μόνο τα θεμέλιά της, όπου βρέθηκαν δύο ωραιότατα ψηφιδωτά: ένα που αναπαριστά κωμικές σκηνές από μάχες ανθρώπων και άγριων ζώων και ένα με την κρίση του Πάρη. Αυτό το ψηφιδωτό τοποθετήθηκε στην άκρη του αρχαιολογικού χώρου κάτω από ένα μεγάλο στέγαστρο.

* Το Αρχαίο Στάδιο

Σώζονται λείψανα του αρχαίου σταδίου του 2ου π.Χ.αιώνα. Το στάδιο αυτό είχε μήκος 600 περίπου πόδια και πλάτος 40 πόδια.

* Οι Δυτικές Θέρμες

Βρίσκονται στην οδό 31ης Μαρτίου και ανάγονται στον 2ο ή 3ο αι. π.Χ. Αποκαλύφθηκαν ψηφιδωτά και πολλές αρχαίες επιγραφές.

* Το Ξυστό Γυμναστήριο

Υπήρξε το μεγαλύτερο γυμναστήριο της αρχαίας πόλης. Σήμερα σώζονται μόνο 17 αναστηλωμένοι κίονες, από τους 80 περίπου που είχε στην αρχαιότητα. Το όνομα "Ξυστό" που είχε το

γυμναστήριο προέρχεται από τη συνήθεια των αθλητών να καθαρίζουν ξύνοντας από το σώμα τους τα λάδια με τα οποία συνήθιζαν να αλείφονται πριν από κάθε αγώνισμα. Στη ρωμαϊκή εποχή επιδιορθώθηκε η νότια πλευρά του, χτίστηκαν τα λουτρά, οι θέρμες και η κολυμβητική δεξαμενή από ένα είδος κονιάματος της εποχής.

* Το Νυμφαίον

Αναστηλωμένο κτίσμα του 3ου μ.Χ. αιώνα. Βρίσκεται απέναντι από τις Θέρμες, από τις οποίες το χωρίζει ο πλακόστρωτος δρόμος *Cardo*. Το όνομα Νυμφαίον το πήρε από τους πρώτους που το ανακάλυψαν, οι οποίοι από την κομψότητα του κτίσματος το θεώρησαν ιερό των Νυμφών. Στην πραγματικότητα όμως το κτίσμα αυτό ήταν δημόσια ουρητήρια!

* Η Οικία της αρπαγής της Ευρώπης

Οικοδόμημα που κτίστηκε μετά το σεισμό του 142 μ.Χ. πάνω στα ερείπια παλαιότερης ελληνιστικής οικίας. Το ψηφιδωτό δάπεδο που κοσμεί μια από τις μικρές αίθουσες του οικοδομήματος έδωσε το όνομα στο κτίσμα: παριστάνει γυμνή την Ευρώπη, να κρατιέται από το λαϊμό του μεταμορφωμένου σε ταύρο Δία, πάνω από την κυματώδη θάλασσα και μπροστά τον θεό Έρωτα να κρατάει πυρσό.

* Το Ρωμαϊκό Ωδείο

Βρίσκεται απέναντι από τη Δυτική Ζώνη Ανασκαφών στην άλλη πλευρά της οδού Γρηγορίου Ε'. Αποκαλύφθηκε το 1929 σε αρκετά καλή κατάσταση. Έχει 9 μαρμάρινες βαθμίδες με διάζωμα που τις χωρίζει από άλλες 5 κτιστές. Στις άκρες υπάρχουν 18 μαρμάρινα σκαλοπάτια.

* Η Ρωμαϊκή Οικία (*Casa Romana*)

Βρίσκεται εκατό μέτρα δεξιότερα από το Ωδείο. Είναι οικία ρωμαϊκής εποχής, πομπηιανού ρυθμού, χτισμένη σε ερείπια παλαιότερης ελληνιστικής οικίας. Αποκαλύφθηκε το 1933 και αναστηλώθηκε από τους Ιταλούς. Αποτελείται από τρία άτρια (εσωτερικές αυλές) που χρησίμευαν για το φωτισμό και αερισμό των γύρω δωματίων. Ωραία ψηφιδωτά και τοιχογραφίες στολίζουν τα δωμάτια και τα άτρια της οικίας.

Το Ασκληπιείο

Ασκληπιεία κατά την αρχαιότητα ονομάζονταν ιερά θεραπευτήρια (κάτι σαν τα σημερινά νοσοκομεία). Το Ασκληπιείο της Κω εθεωρείτο από τα σπουδαιότερα, γιατί σ' αυτό δίδαξε ο σπουδαίος γιατρός της αρχαιότητας Ιπποκράτης και εκεί ίδρυσε την πρώτη ιατρική σχολή.

Το μνημείο αυτό είναι το πιο φημισμένο της Κω και βρίσκεται 3,5χλμ. νοτιοδυτικά της πόλης, στην περιοχή της Παναγίας Ταρσού (του Άλσους). Χτισμένο στις πλαγιές ενός χαμηλού λόφου έχει θαυμάσια θέα προς τη θάλασσα και τα μικρασιατικά παράλια.

Ευρήματα της Μυκηναϊκής και Γεωμετρικής εποχής μαρτυρούν πρώιμη χρήση του χώρου. Στην περιοχή προϋπήρχε λατρεία του Απόλλωνα Κυπαρίσσιου, ο οποίος ήταν κύριος του ιερού άλσους των κυπαρισσιών που περιέβαλε το τέμενος, και πατέρας του Ασκληπιού. Τον 4ο αιώνα π.Χ. εποχή ίδρυσης της πόλης Κω, εισάγεται η λατρεία του Ασκληπιού στο χώρο και ιδρύονται ο βωμός και ο ιωνικός ναΐσκος στο δεύτερο άνηθο. Το 2ο αιώνα π.Χ. η πανελλήνια φήμη του ιερού –λόγω της ιατρικής σχολής που είχε ιδρύσει ο Ιπποκράτης, η κήρυξη της ασυλίας και η καθιέρωση των Μεγάλων Ασκληπιείων (πεντετηρική εορτή κατά την οποία διεξάγονταν μουσικοί και γυμνικοί αγώνες) οδήγησε στην επέκτασή του, την οικοδόμηση του μεγάλου ναού στο τρίτο άνηθο και την ανακατασκευή του βωμού στα πρότυπα του περγαμηνού βωμού του Διός.

Τον 1ο αιώνα μ.Χ. οικοδομούνται η Βεσπασιανή και ο ναΐσκος του Ξενοφώντα. Ο κορινθιακός ναός του Απόλλωνα χρονολογείται την εποχή των Αντωνίνων ενώ οι Θέρμες τον 3ο αιώνα μ.Χ. Στα μεσαιωνικά χρόνια θεμελιώθηκε πάνω στον περίπτερο ναό η εκκλησία της Παναγίας Ταρσού, από την οποία σώζεται μόνο ένα παλαιοχριστιανικό κιονόκρανο που χρησίμευε ως Αγία Τράπεζα. Οι Ιππότες του Αγίου Ιωάννου της Ιερουσαλήμ χρησιμοποίησαν αρχιτεκτονικά μέλη του ιερού ως οικοδομικό υλικό για την κατασκευή του μεσαιωνικού κάστρου.

Οι έρευνες για τον εντοπισμό του Ασκληπιείου ξεκινούν ήδη από τα τέλη του περασμένου αιώνα. Το ιερό αποκαλύφθηκε στις αρχές του 20ού αιώνα. Η πληθώρα των αρχιτεκτονικών μελών και των επιγραφών καθώς και η γειτνίαση με την πηγή της Βούριννας και του Κοκκινόνερου, που τροφοδοτούσαν το ιερό με νερό απαραίτητο για τη θεραπεία των ασθενών, οδήγησαν στην επιλογή της θέσης για τη διεξαγωγή της ανασκαφικής έρευνας. Στη συνέχεια έσκαψαν στο χώρο Ιταλοί αρχαιολόγοι, οι οποίοι και αναστήλωσαν το μνημείο δίνοντας τη σημερινή του μορφή.

Τα σημαντικότερα μνημεία και αρχιτεκτονικά σύνολα του Ασκληπιείου ανά επίπεδο είναι:

* Πρώτο επίπεδο

- * Συγκρότημα ρωμαϊκών Θερμών του 3ου αι.μ.Χ. στα ανατολικά της στοάς. Αποτελείται από τρεις αίθουσες με αψίδες στις στενές πλευρές, για τα ψυχρά και τα θερμά λουτρά. Σώζει υπολείμματα τοιχογραφιών και ψηφιδωτών δαπέδων.
- * Στοά σε σχήμα Π ελληνιστικής εποχής (3ου αι.π.Χ.) έκλεινε το άνδρηρο στη βόρεια, δυτική και ανατολική πλευρά του. Στο πίσω μέρος της στοάς ανοίγονταν δωμάτια για τους προσκυνητές του ιερού.
- * Αναλημματικός τοίχος συγκρατεί τις επιχώσεις του δευτέρου ανδρήρου. Διακοσμείται με κόγχες όπου είχαν τοποθετηθεί αγάλματα, κρήνες και δεξαμενές νερού. Δυτικά της σκάλας που οδηγεί στο δεύτερο άνδρηρο, κόγχη με ναόσχημη πρόσοψη σώζει ενεπίγραφη βάση αγάλματος του Κώου Γαΐου Στερτινίου Ξενοφώντα, προσωπικού ιατρού των αυτοκρατόρων Τιβερίου, Κλαυδίου και Νέρωνος.

Σε αυτό το επίπεδο, βρίσκεται μία σκάλα γύρω από την οποία υπάρχουν στοές που μάλλον ήταν τα δωμάτια των ασθενών και βρύσες απ' όπου έτρεχαν ιαματικά νερά. Επίσης υπάρχουν κόγχες που φιλοξενούσαν αγάλματα. Στο ανατολικό μέρος υπάρχει κτίσμα ρωμαϊκής εποχής -μάλλον

κατοικία κάποιου Ρωμαίου διοικητή.

* Δεύτερο επίπεδο

- * Ρωμαϊκός περίπτερος ναός, κορινθιακού ρυθμού, αφιερωμένος πιθανώς στον Απόλλωνα-πατέρα του Ασκληπιού και παλαιότερο κάτοχο του ιερού (2ος αιώνας μ.Χ.) Λίγο πιο μακριά υπάρχει ημικυκλική εξέδρα που ίσως ήταν αίθουσα συνεδριάσεων ιατρών - ιερέων.
- * Ιωνικός ναός του Ασκληπιού: Πρόκειται για ναό ο οποίος φέρει στην πρόσοψη στοά από δύο κίονες ανάμεσα σε παραστάδες, του 3ου αιώνα π.Χ. Σώζεται η βάση του λατρευτικού αγάλματος καθώς και λάκκος στο δάπεδο του σηκού, που έχει ερμηνευθεί σύμφωνα με επιγραφικές μαρτυρίες με το θησαυρό του ναού, το μέρος δηλαδή όπου φυλάσσονταν τα χρήματα και τα ιερά σκεύη του ιερού.
- * Βωμός του Ασκληπιού: αποτελεί το παλαιότερο κτίσμα του ιερού (μέσα 4ου αιώνα π.Χ.). Ο γλυπτός του διάκοσμος, από τον οποίο δεν σώζεται σχεδόν τίποτα, θεωρείται ότι ήταν έργο των υιών του Πραξιτέλους.

* Τρίτο επίπεδο

- * Μεγάλος δωρικός, περίπτερος ναός του Ασκληπιού (2ου αιώνα π.Χ.), περιβάλλεται από στοά σε σχήμα Π, με δωμάτια στο πίσω μέρος για τους προσκυνητές και τους ασθενείς. Κάποιες ενδείξεις βεβαιώνουν ότι ο ναός χρησιμοποιήθηκε και ως χριστιανική εκκλησία αργότερα.
- * Βεσπασιανή (τουαλέτες) του 1ου αι.μ.Χ., σώζεται στη δυτική πλευρά της στοάς.
- * "'Αβατο-εγκοιμητήριο". Διμερές οικοδόμημα με δωρικό τετράστυλο πρόδομο, δυτικά του βωμού, ίσως χρησίμευε ως

κατοικία των ιερέων.

- * Στοά για τη φύλαξη των αναθημάτων, ημικυκλική εξέδρα για τοποθέτηση αγαλμάτων και κρήνη συμπλήρωναν τις εγκαταστάσεις σε αυτό το επίπεδο.

ΜΝΗΜΕΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ, ΕΝΕΤΙΚΑ ΚΑΙ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΙΚΑ

- * Παλαιοχριστιανική Βασιλική

Βρίσκεται στη Δυτική Ζώνη Ανασκαφών. Σήμερα σώζονται το ιερό της και η αναστηλωμένη είσοδος της. Επίσης μπορεί να δει κανείς μία σταυροειδή κολυμβήθρα μπροστά στην είσοδο και το σύνθρονο, δηλαδή το σκαλοπάτι του θρόνου του επισκόπου στο εσωτερικό της.

- * Μεγάλη Βασιλική

Βρίσκεται στη Ζώνη Ανασκαφών Λιμένος. Έχει διαστάσεις 72 X 23,5 μέτρα και κτίστηκε στα ερείπια της αρχαίας αγοράς. Σώζονται μόνο τα ερείπια μιας σκάλας που οδηγούσε στο νάρθηκα.

- * Το Κάστρο της Νεραντζιάς

Είναι το πιο εμφανές σημείο που αντικρίζει κανείς καθώς το πλοίο πλησιάζει το νησί. Βρίσκεται στην είσοδο του λιμανιού της Κω, σε χώρο που στην αρχαιότητα ήταν νησί. Κτίστηκε από τους Ιππότες του τάγματος του Αγίου Ιωάννη. Στο εσωτερικό του φυλάσσονται πολλά αξιόλογα ευρήματα ναών και άλλων αρχαίων κτισμάτων. Η είσοδος γίνεται από τη γέφυρα που ενώνει την πλατεία Πλατάνου με την καστρόπορτα και διασχίζει τη σημερινή λεωφόρο των Φοινίκων.

Αποτελείται από δύο οχυρωματικούς περιβόλους, τον εσωτερικό και τον εξωτερικό. Ο εσωτερικός έχει τέσσερις κυκλικούς πύργους στις γωνίες, από τους οποίους ο ΝΑ έχει ενσωματωθεί στο τείχος του εξωτερικού περιβόλου. Ο εξωτερικός περιβάλλει τον πρώτο, είναι μεγαλύτερος, με ογκώδεις προμαχώνες στις τέσσερις γωνίες, επάλξεις και κανονιοθυρίδες. Οι δύο περιβόλοι χωρίζονται με

πλατιά τάφρο και επικοινωνούν με επικλινή γέφυρα.

Το κάστρο έχει κτισθεί από ντόπιους λίθους καθώς και πολλά αρχιτεκτονικά μέλη σε δεύτερη χρήση (κίονες, επιγραφές, επιστύλια, βάσεις κ.λ.π.), προερχόμενα από τα ερείπια της αρχαίας πόλης. Επίσης στην ανωδομή του είναι εντοιχισμένα πολλά ιπποτικά οικόσημα.

Πάνω από την κεντρική πύλη υπάρχει ελληνιστική ζωφόρος με προσωπεία και γιρλάντες. Στην οροφή των εισόδων (κεντρική πύλη, πύλη Carmadino) έχουν τοποθετηθεί εγκάρσια κίονες από γρανίτη, προερχόμενοι πιθανότατα από την παλαιοχριστιανική βασιλική του Λιμένος.

Από περιγραφές των περιηγητών γνωρίζουμε ότι ο εσωτερικός περίβολος πρέπει να κτίστηκε πριν τα τέλη του 14ου αιώνα, όταν οι επιθέσεις του σουλτάνου Βαγιαζίτ Ι' γίνονται εντονότερες. Πάντως, το παλαιότερο χρονολογημένο σωζόμενο κτίσμα του κάστρου είναι ο κυκλικός πύργος αμέσως αριστερά μετά την επικλινή γέφυρα που συνδέει τους δύο περιβόλους και φέρει τα οικόσημα των Μ. Μαγίστρων De Lastic (1437-1454) και De Milly (1454-1461). Ο εξωτερικός περίβολος είναι μεταγενέστερος, άρχισε να κτίζεται γύρω στα 1495 και ολοκληρώθηκε στα 1514.

Μεταξύ του εσωτερικού και του εξωτερικού περιβόλου στην βόρεια πλευρά, βρισκόταν ιπποτικό κτίσμα (αποθήκη) που αναστηλώθηκε κατά την Ιταλοκρατία και χρησιμοποιείται σήμερα ως Μουσείο των αρχιτεκτονικών μελών της Κω. Αποτελεί έναν επισκέψιμο αρχαιολογικό χώρο και επιπλέον χρησιμοποιείται ως πρόχειρη έκθεση βωμών, γλυπτών και επιγραφών.

* Τα τείχη της μεσαιωνικής πόλης των Ιπποτών

Τα εν λόγω τείχη είναι ενδεικτικά του γεγονότος ότι, η μεσαιωνική πόλη περιοριζόταν σε μικρότερο χώρο από την αρχαία. Περιέκλειαν το χώρο που σήμερα βρίσκεται μεταξύ των οδών Μιαούλη, Κουντουριώτη και Ιπποκράτους. Χτίστηκαν μεταξύ 1391 και 1396 όταν οι Ιωαννίτες Ιππότες ήθελαν να προφυλάξουν την πόλη από τις επιδρομές των Τούρκων και των πειρατών. Σώζονται τμήματα των τειχών, ένας προμαχώνας, ένας

στρόγγυλος πύργος και μία μεγάλη είσοδος, η λεγόμενη πόρτα του Φόρου.

* Το τζαμί της Λότζιας

Βρίσκεται στο λιμάνι, στην πλατεία του Πλατάνου. Χτίστηκε από τον Τούρκο ναύαρχο Γιάζα Ιρλί Χασάν το 1786.

* Το Τζαμί Ντεφτερντάρ

Βρίσκεται στην πλατεία Ελευθερίας απέναντι από τη Δημοτική Αγορά και αποτελεί κλασικό δείγμα ισλαμικής τέχνης. Κτίστηκε από τον Ιμπραήμ Εφέντι το 1786 και αποτελείται από το τζαμί, το μιναρέ και το νάρθηκα. Το ισόγειο είχε αποδοθεί σε εμπορικές δραστηριότητες και σήμερα εξακολουθεί η ίδια χρήση.

ΜΝΗΜΕΙΑ ΙΤΑΛΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

* Το Διοικητήριο

Κομψό και εντυπωσιακό κτίριο της ιταλικής εποχής κτισμένο στην ανατολική πλευρά της πόλης. Σήμερα εκεί στεγάζεται το Επαρχείο, το Ειρηνοδικείο και το Αστυνομικό Τμήμα.

* Δημοτική Αγορά

Σχεδιάστηκε το 1933 και κατασκευάστηκε το 1935 σε στιλ αραμπέσκ κατά απομίμηση των κτιρίων των ιταλικών αποικιών της Β. Αφρικής. Ήταν χώρος εμπορίου λαχανικών χρήση που διατηρείται έως σήμερα στο εσωτερικό της, ενώ περιμετρικά φιλοξενούνται εμπορικά καταστήματα.

* Κτιριακό συγκρότημα "Πανελλήνιον"

Σχεδιάστηκε το 1933 και κατασκευάστηκε το 1935 σε φασιστικό - διεθνές στιλ. Στέγαζε τα γραφεία του ιταλικού φασιστικού κόμματος καθώς και κινηματοθέατρο. Σήμερα λειτουργεί εκεί ο δημοτικός κινηματογράφος - θέατρο "Ορφέας" ενώ το υπόλοιπο κτίριο είναι χώρος αναψυχής και πολιτιστικής δραστηριότητας.

Αρχαιολογικό Μουσείο

Σχεδιάστηκε και κτίστηκε μεταξύ 1934-36. Από τότε φιλοξενούσε

μία σημαντικότερη συλλογή αρχαιολογικών ευρημάτων που βρέθηκαν στην πόλη της Κω αλλά και σε άλλες περιοχές του νησιού.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι μέσα και έξω από την πρωτεύουσα υπάρχουν πολλές πρωτοχριστιανικές εκκλησίες που χρονολογούνται μεταξύ 469 - 554. Ξεχωρίζουν η βασιλική του Αγίου Ιωάννη, ο Άγιος Νικήτας ο Φτωχός, η Αγία Αικατερίνη, η Παναγιά η Συντριανή και η Παναγία «τα τσουκαλαριά». Όλες έχουν όμορφες τοιχογραφίες και καλοφτιαγμένα τέμπλα.

Πέραν των πλουσιότερων ευρημάτων της πόλεως της Κω σημαντικά ευρήματα υπάρχουν και σε άλλες περιοχές. Ενδεικτικά αναφέρονται τα εξής:

* Αντιμάχεια

Οι οικισμοί της Αγίας Τριάδας, Παναγίας, Προσκυνήματος και Αγίων Αποστόλων (συνολικά 2.392 κάτοικοι) είναι απλωμένοι σε οροπέδιο, 23 χλμ ΝΔ από το λιμάνι. Εδώ είναι και το αεροδρόμιο. Ασφαλτοστρωμένος δρόμος οδηγεί στο Μαστιχάρι, 5 χλμ Β, ψαροχώρι και λιμάνι της Αντιμάχειας.

Αξιοθέατα αποτελούν:

- * Το ενετικό κάστρο, 3 χλμ Ν. Σώζονται σε αρκετά καλή κατάσταση τα τείχη, καστρόσπιτα και οι δεξαμενές του νερού. Μέσα στο κάστρο σώζονται δυο βυζαντινές εκκλησίες.
- * Παραδοσιακό Λαογραφικό «Σπίτι».

* Ασφενδιού

Πέντε οικισμοί με μεγάλες υψομετρικές διαφορές μεταξύ τους, η Ευαγγελίστρια στο κέντρο, ο Άγιος Δημήτριος, ο Ανώματος, η Ζία ψηλά και το Λαγούδι, αποτελούν το Ασφενδιού. Το χωριό κρατάει σπίτια που ζώνονται από αυλές γεμάτες λουλούδια και που καθεμιά τους έχει σε μια γωνιά ένα φούρνο. Στην κορυφή του βουνού υπάρχουν πηγές. Χτισμένο πάνω στο βουνό Δίκαιο, το Ασφενδιού έχει εκπληκτική θέα στο πέλαγος και στις αντικρινές μικρασιατικές ακτές. Απέχει 14 χλμ. από την Κω.

Αξιοθέατα αποτελούν:

- * Η εκκλησία των Ασωμάτων Ταξιαρχών, 11ου αιώνα, με

καλοδουλεμένο τέμπλο.

- * Έξω από το χωριό, η πρωτοχριστιανική βασιλική του Αγίου Παύλου. Στη Ζία – κοντά στο Ασφενδιού– οι εκκλησίες των Εισοδίων και της Κοίμησης της Θεοτόκου.

* Καρδάμαινα

Το μοναδικό χωριό του νησιού που χτίστηκε και αναπτύχθηκε με ρυμοτομικό σχέδιο. Τελευταία εξελίχθηκε σε τουριστικό θέρετρο. Απέχει 29 χλμ ΝΔ από το λιμάνι. Έχει 1.451 κατοίκους.

Αξιοθέατο αποτελεί η βυζαντινή βασιλική εκκλησία της Αγίας Θεοδότης και κατάλοιπα ελληνιστικού θεάτρου.

* Κέφαλος

Σπίτια ασπροβαμμένα, δρόμοι καθαροί, όπως σ' όλο το νησί, και πολύ πράσινο. Αυτά είναι τα κύρια χαρακτηριστικά του χωριού, που είναι χτισμένο πάνω σε ύψωμα, 43 χλμ ΝΑ από την πρωτεύουσα. Μια απότομη κατηφοριά οδηγεί στο ψαροχώρι Καμάρι λιμάνι της Κέφαλου.

Αξιοθέατα αποτελούν:

- * Τα ερείπια της Πόλεως Αστυπάλαιας στην τοποθεσία «τα Παλάτια», που ιδρύθηκε το 412 π.Χ. και ήταν η αρχαία πρωτεύουσα του νησιού. Σε κοντινό ύψωμα τα ερείπια ενετικού κάστρου.
- * Η παλαιοχριστιανική βασιλική εκκλησία του Αγίου Στεφάνου, με ωραία μωσαϊκά. Απέναντι από τον Άγιο Στέφανο –100 μ.– στο μικρό νησάκι Καστρί, το μοναστήρι του Αγίου Νικολάου.
- * Το σπήλαιο της Άσπρης Πέτρας κοντά στην Κέφαλο. Η εξερεύνησή του αποκάλυψε ευρήματα Νεολιθικής Εποχής και νεότερων εποχών.
- * Το μοναστήρι του 'Αι Γιάννη, 7 χλμ Ν, δρόμος ασφαλτοστρωμένος, σε περιοχή κατάφυτη με πλατάνια.

Ιπποδρομίες. Πραγματοποιούνται την άνοιξη σε συνδυασμό με τη γιορτή του Αγίου Γεωργίου. Πρόκειται για Παγκωακή πανήγυρη που, ειδικά ο κόσμος της πόλης Κώ, την τιμά ιδιαίτερω. Την ίδια χρονική περίοδο πραγματοποιούνται μικρότερης έκτασης εκδηλώσεις, σε περιοχές που υπάρχουν εκκλησίες του Αγίου Γεωργίου.

Τα πανηγύρια. Σημαντικό γεγονός στα πλαίσια της λατρείας αποτελούν τα πανηγύρια, με κορυφαίες επετείους το πεντάδυμο Ασώματοι Ασφενδιού, Αϊ-Γιώργης Πυλιού, Προσκύνημα Αντιμάχειας, Παναγιά Καρδάμαινας και Αϊ-Γιάννης Κεφάλου. Αξιζει όμως να σημειωθεί ότι στα περισσότερα χωριά και σε όλες τις πόλεις πραγματοποιούνται παρόμοιες εκδηλώσεις κατά τη διάρκεια του έτους. Κύριο χαρακτηριστικό των πανηγυριών αποτελούν οι παραδοσιακοί χοροί και εδέσματα.

Υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση στο προφίλ των τουριστών ανάλογα με τη χρονική περίοδο που επισκέπτονται την Κω. Ετσι, την περίοδο του Αυγούστου (και εν μέρει του Ιουλίου) συγκεντρώνονται πολλοί νεαροί, χαμηλού εισοδήματος τουρίστες, οι οποίοι αναζητούν την έντονη νυχτερινή διασκέδαση, τις παραλίες, τη θάλασσα και τον ήλιο. Αντίθετα, τους υπόλοιπους μήνες συγκεντρώνονται οι μεγαλύτερης ηλικίας και σχετικά υψηλότερου εισοδήματος τουρίστες, οι οποίοι εκτός από τα παραπάνω ενδιαφέρονται περισσότερο για τους αρχαιολογικούς χώρους.

Σύνολο Ξενοδοχειακών μονάδων/δωματίων και κλινών (ΠΙΝΑΚΑΣ 1)

ΤΑΞΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΟΝΑΔΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΩΜΑΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΛΙΝΩΝ
5*	18	4373	8993
4*	55	10.123	21.159
3*	59	3169	6216
2*	145	4883	9411
1*	7	99	180
ΣΥΝΟΛΟ	284	22647	45959

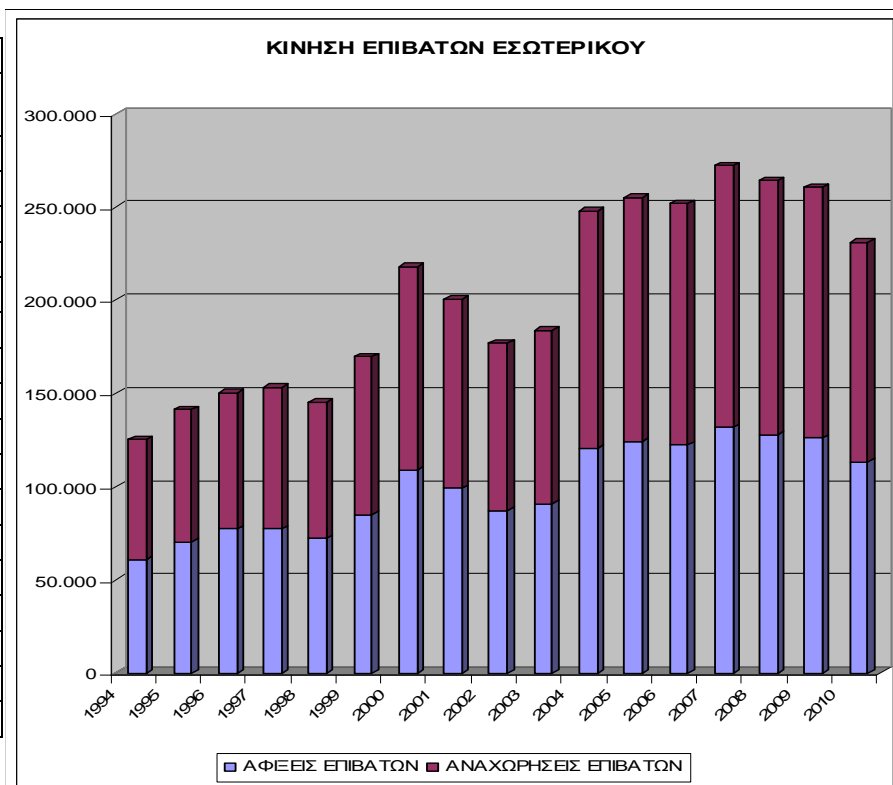
Σύνολο Ξενοδοχειακών μονάδων ανά περιοχή (ΠΙΝΑΚΑΣ 2)

ΠΕΡΙΟΧΗ	ΤΑΞΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΟΝΑΔΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΩΜΑΤΩΝ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΛΙΝΩΝ
ΚΩΣ	4*	4	300	614
	3*	12	712	1366
	2*	59	1862	3655
	1*	3	54	104
	σύνολο	78	2928	5739
ΚΑΡΔΑΜΑΙΝΑ	5*	5	959	2100
	4*	13	2764	5686
	3*	6	355	694
	2*	29	767	1527
	1*	2	23	39
σύνολο	55	4868	10046	
ΛΑΜΠΗ	5*	4	1107	2055
	4*	8	1080	2103
	3*	7	409	767
	2*	12	585	1128
	σύνολο	31	3181	6053
ΜΑΣΤΙΧΑΡΙ	5*	3	1062	2216
	4*	6	1005	1980
	3*	6	199	427
	2*	5	71	133
	1*	2	22	37
σύνολο	22	2359	4793	
ΨΑΛΙΔΙ	5*	5	1101	2291
	4*	13	2858	5971
	3*	5	264	770
	2*	4	183	427
	σύνολο	27	4406	9459
ΜΑΡΜΑΡΙ	5*	1	144	331
	4*	5	1293	3048
	3*	11	658	1342
	2*	5	188	367
	σύνολο	22	2283	5088
ΚΕΦΑΛΟΣ	4*	1	392	710
	3*	1	62	120
	2*	11	383	737
σύνολο	13	837	1567	
ΤΙΓΚΑΚΙ	4*	5	502	1075
	3*	11	600	1165
	2*	20	686	1468
σύνολο	36	1788	3708	

Ο πίνακας 1 δείχνει ότι ενώ τα ξενοδοχεία 2* είναι περισσότερα, οι κλίνες των 4* είναι κατά πολύ περισσότερες και αυτό δείχνει ότι η Κως έχει υψηλής ποιότητα τουριστικών εγκαταστάσεων. Και στο πίνακα 2 φαίνεται ότι σχεδόν όλες οι περιοχές έχουν εκμεταλλευτεί τουριστικά, ειδικά η Καρδάμενα και το Ψαλίδι.

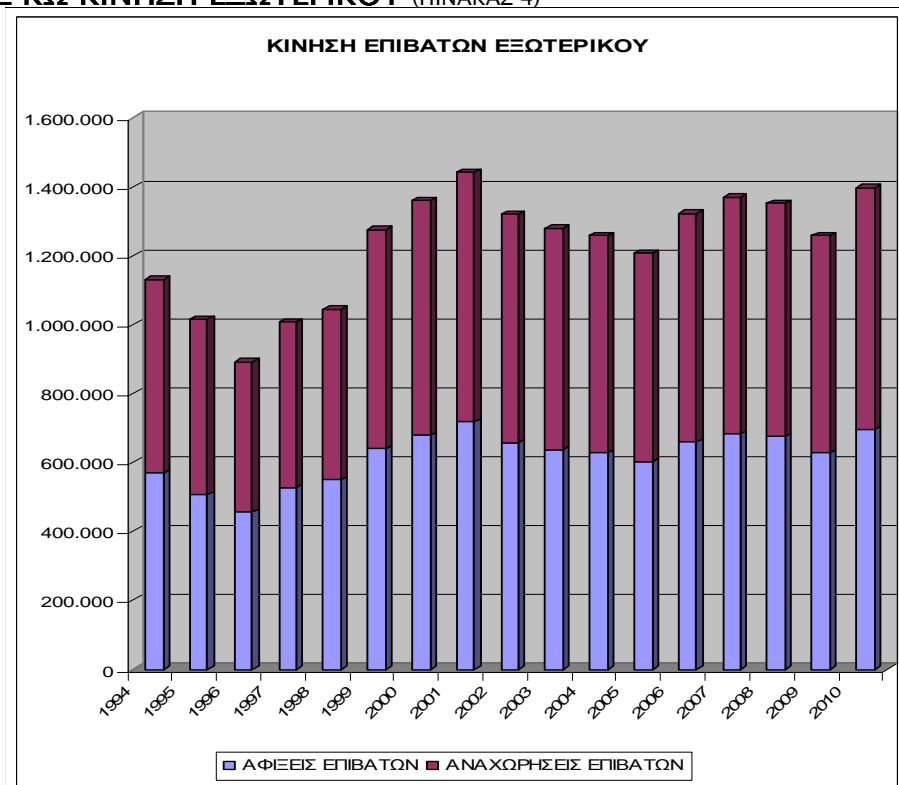
ΑΕΡΟΛΙΜΕΝΑΣ ΚΩ ΚΙΝΗΣΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ (ΠΙΝΑΚΑΣ 3)

ΕΤΗ	Α/Φ ΑΦ.+ ΑΝ.	ΕΠΙΒΑΤΕΣ	
		ΑΦΙΞΕΙΣ	ΑΝΑΧΩΡ.
1994	1.889	61.128	64.087
1995	1.913	70.528	70.755
1996	2.255	77.442	72.829
1997	2.620	77.465	75.686
1998	2.552	72.191	73.121
1999	2.755	84.803	84.847
2000	3.036	108.894	108.982
2001	2.555	99.072	101.542
2002	2.187	87.132	89.871
2003	3.725	90.670	93.151
2004	5.721	120.578	127.180
2005	5.095	124.263	130.814
2006	5.377	122.334	129.276
2007	5.637	131.670	140.601
2008	5.878	127.889	136.387
2009	5.239	126.171	134.176
2010	5.254	113.168	117.889

ΑΕΡΟΛΙΜΕΝΑΣ ΚΩ ΚΙΝΗΣΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ (ΠΙΝΑΚΑΣ 4)

ΕΤΗ	Α/Φ ΑΦ.+ ΑΝ.	ΕΠΙΒΑΤΕΣ	
		ΑΦΙΞΕΙΣ	ΑΝΑΧΩΡ.
1994	7.209	568.140	561.912
1995	6.443	505.998	509.150
1996	5.675	455.760	436.394
1997	6.689	527.897	478.527
1998	6.718	550.053	494.551
1999	7.404	639.461	635.195
2000	8.209	678.663	681.617
2001	8.453	718.555	722.431
2002	7.966	657.980	663.119
2003	8.037	637.073	641.789
2004	7.889	627.019	629.922
2005	7.353	601.732	605.966
2006	8.317	659.545	661.962
2007	8.887	682.749	686.661
2008	8.846	675.183	675.994
2009	8.321	627.120	630.479
2010	9.618	695.937	700.246

(ΠΙΝΑΚΑΣ 5)

ΕΠΟΧΙΚΟΤΗΤΑ ΑΦΗΞΕΩΝ	2006	2007
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	0	0
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	0	0
ΜΑΡΤΙΟΣ	0	0,01
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	1,06	0,7
ΜΑΙΟΣ	12,08	12
ΙΟΥΝΙΟΣ	17,06	16,87
ΙΟΥΛΙΟΣ	22,08	22,39
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	23,07	23,78
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	17,23	17,07
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	7,42	6,74
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	0	0,44
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	0	0
σύνολο	100,00%	100,00%

(ΠΙΝΑΚΑΣ 6)

	2006	2007
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	28,3	25,3
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	21,36	20,89
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	12,96	14,42
ΑΥΣΤΡΙΑ	7,39	6,31
ΙΤΑΛΙΑ	7,23	9,43
σύνολο	77,24	84,35

Ο τουρισμός είναι μόνο τους καλοκαιρινούς μήνες άρα ο βασικός πόλος έλξης είναι οι καιρικές συνθήκες. Και στον πίνακα 6 φαίνεται ότι σχεδόν όλος ο τουρισμός προέρχεται από την Ευρώπη.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Σύμφωνα με έρευνα του πανεπιστημίου Αιγαίου για την Φέρουσα Ικανότητα Τουριστικής Ανάπτυξης στο νησί της Κω το 2007 διαπιστώθηκε ότι αν συνεχιστεί η εντατικοποίηση της τουριστικής δραστηριότητας θα υπάρξουν προβλήματα στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον. Αυτό θα συμβεί, περισσότερο έντονα, όταν αυξηθούν οι τουριστικές κλίνες και οι τουριστικές διανυκτερεύσεις κατά 40% - 100%. Οι σχετικές μεταβολές αυξάνουν τους σχετικούς δείκτες σε σημαντικά επίπεδα.

Αντίθετα, στις περιπτώσεις που θα υπάρξει μείωση κατά 10% - 20% των κλινών και των διανυκτερεύσεων οι σχετικοί δείκτες βελτιώνονται αισθητά. Τα ενδεχόμενα αυτά προβλήματα μπορούν έγκαιρα να προβλεφθούν και να αντιμετωπιστούν αρκεί να γίνει χωροθέτηση των νέων εγκαταστάσεων τουριστικής ανωδομής και υποδομής, καθώς και ειδικών μορφών τουρισμού και συμπληρωματικών δραστηριοτήτων στην ευρύτερη περιοχή στο χώρο και το χρόνο.

Γνωρίζοντας την φέρουσα ικανότητα της κάθε περιοχής μελέτης μπορούμε να ελαχιστοποιήσουμε τις αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού μέσω αποτελεσματικής στρατηγικής που περιλαμβάνει τα παρακάτω μέτρα :

- όρια επισκεπτών όπου δεν επιτρέπεται ο αριθμός των τουριστών να περάσουν συγκεκριμένο αριθμό σε μια τουριστική περιοχή κατά την διάρκεια μιας μέρας
- στρατηγική τιμών που περιλαμβάνει αύξηση των τιμών έως ότου ο αριθμός των τουριστών μειωθεί - που όμως προκαλεί ερωτήματα για το περί δικαίου αίσθημα
- όρια χρόνου που υπάρχουν ήδη σε πολλά αρχαιολογικά και ιστορικά μνημεία
- δημιουργία πλατφόρμων, μονοπατιών, και μάνατζμεντ επισκεπτών, ώστε οι επισκέπτες να συγκεντρώνονται σε χώρους, όπου μπορεί κανείς να τους ελέγξει.

Ο ελληνικός τουρισμός, πέραν των προβλημάτων της ελληνικής οικονομίας που αναφέρθηκαν παραπάνω, αντιμετωπίζει πρόσθετα προβλήματα, τα οποία διακρίνονται σε γενικά και διαρθρωτικά. Στα γενικά προβλήματα συγκαταλέγονται η έλλειψη οράματος και μακροχρόνιων στόχων, οι συναρμοδιότητες των διάφορων υπουργείων, η ενίσχυση μέσω των επενδυτικών κινήτρων περιοχών που είναι ήδη ανεπτυγμένες τουριστικά, το μεγάλο κόστος των μεταφορών, η μειωμένη προσπελασιμότητα, η απόσταση της χώρας από τις κύριες πηγές προέλευσης τουριστών, η έλλειψη ικανού αριθμού γενικών και ειδικών ποιοτικών υποδομών, η μη επαρκής χρήση των νέων τεχνολογιών και το γεγονός της μη αξιοποίησης της αρχαιολογικής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Στα διαρθρωτικά προβλήματα συμπεριλαμβάνονται το θεσμικό καθεστώς του καμποτάζ, το υψηλό κόστος των τουριστικών και συναφών υπηρεσιών, η μη επίλυση του χωροταξικού σχεδίου στη χώρα, η ανυπαρξία ολοκληρωμένου σχεδίου διαχείρισης κρίσεων στον κλάδο, η εμμονή στις ίδιες αγορές, το αποσπασματικό και χωρίς προγραμματισμό διεθνές μάρκετινγκ και η όξυνση του ανταγωνισμού με τη δυναμική εμφάνιση νέων ανταγωνιστών.

Είναι απαραίτητη η δραστηριοποίηση του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Πιο συγκεκριμένα, ο δημόσιος τομέας θα πρέπει να σχεδιάσει και υλοποιήσει μία ολοκληρωμένη αναπτυξιακή τουριστική πολιτική, η οποία θα έχει ως κατεύθυνση την βελτίωση της ολικής ποιότητας και ποικιλίας του τουριστικού προϊόντος, την προώθηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς και τη μείωση της εποχικότητας, να ασκεί με συνέχεια και συνέπεια την τουριστική πολιτική, να απλοποιήσει και να επιβάλλει κανονιστικό πλαίσιο, να δώσει επενδυτικά κίνητρα σε περιοχές που υστερούν τουριστικά, να διαμορφώσει σχέδιο Διαχείρισης Κρίσεων, να αναδιοργανώσει τον ΕΟΤ, να προχωρήσει σε ΣΔΙΤ για τη δημιουργία κατάλληλων υποδομών, να δημιουργήσει επώνυμα προϊόντα και να προχωρήσει σε συνεργασία με όλους τους εμπλεκόμενους φορείς του ιδιωτικού τομέα σε θέματα τουριστικής πολιτικής μέσω θεσμοθετημένης διαβούλευσης. Ο ιδιωτικός τομέας θα πρέπει να προβεί στη δημιουργία μονάδων κατάλληλου μεγέθους και κατηγορίας, ανάλογα με το μέγεθος και το πρότυπο ζήτησης κάθε γεωγραφικής περιοχής, στη βελτίωση του μάννατζμεντ για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των αλλαγών που σημειώνονται, στην ανάπτυξη καινοτομικών προϊόντων, στην προσφορά προϊόντων των οποίων η τιμή συνάδει με την ποιότητα, στην επανεξέταση των οργανωτικών δομών και της λειτουργίας των ξενοδοχειακών μονάδων, ώστε να μειωθεί το κόστος λειτουργίας τους και να αυξηθεί η αποτελεσματικότητά τους, στη χάραξη πολιτικής μάρκετινγκ (μείγμα τιμών - ποιότητας) που να στηρίζεται σε συνεχή έρευνα των προτύπων και τάσεων της αγοράς και να προσαρμόζεται στις απαιτήσεις αυτής, στη χρήση νέων τεχνολογιών πληροφορικής, στην ενίσχυση των σχέσεων του μάννατζμεντ και των εργαζόμενων, στην ορθολογική χρηματοδοτική διάρθρωση των τουριστικών μονάδων και στην εκπαίδευση - επιμόρφωση επιχειρηματιών και εργαζόμενων, συμπεριλαμβανομένων και των οικονομικών μεταναστών που απασχολούνται στον κλάδο.

Για την αντιμετώπιση των μεσο-μακροπρόθεσμων προβλημάτων προτείνεται η ενίσχυση του μάρκετινγκ και της προβολής του τουριστικού προϊόντος, η δημιουργία υποδομών, η άρση του καμποτάζ, ο σχεδιασμός ενός κοινά αποδεκτού

χωροταξικού πλαισίου, η συνεχής εκπαίδευση και επιμόρφωση του ανθρώπινου δυναμικού, η υιοθέτηση προτύπων ποιότητας, κ.ά. Οι κλιματικές συνθήκες παίζουν καθοριστικό ρόλο στην επιλογή προορισμού διακοπών.

Ωστόσο, οι κλιματικές αλλαγές βάζουν στο στόχαστρο τη τουριστική βιομηχανία, όχι μόνο σε τοπικό επίπεδο αλλά και διεθνώς, καθώς μεγάλες είναι οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις που απορρέουν από αυτή με αρνητικό αντίκτυπο στα παραδοσιακά τουριστικά θέρετρα.

Το θολό οικονομικό πεδίο παγκοσμίως αλλά και τοπικά φαίνεται ότι θα επηρεάσει φέτος την τουριστική κίνηση στη χώρα μας δημιουργώντας αλυσιδωτές αντιδράσεις .

Σε μία όμως τέτοια δύσκολη εποχή -όσο παράδοξο κι αν ακούγεται εν μέσω προβλέψεων για απολύσεις και συρρίκνωση της τουριστικής περιόδου - η Ελληνική τουριστική βιομηχανία πρέπει να βρει το “green new deal “ της, ένα νέο πιο φιλικό προς το περιβάλλον τρόπο ανάπτυξης.

Κι αυτό γιατί οι οποιεσδήποτε κλιματικές αλλαγές μπορούν να την επηρεάσουν και μάλιστα σε μία πολύ πιο μόνιμη βάση από την υφέρπουσα οικονομική δυσπραγία.

Η τουριστική βιομηχανία - σε όλο το εύρος της παραγωγικής της αλυσίδας κι όχι μόνο ως τουριστικά καταλύματα -πρέπει να προσαρμοστεί γρήγορα στα νέα δεδομένα μειώνοντας τις επιπτώσεις που δημιουργεί στο περιβάλλον, ελαχιστοποιώντας όσο το δυνατόν περισσότερο τις εκπομπές ρύπων, αερίων του θερμοκηπίου, στην ατμόσφαιρα που συμβάλλουν στις κλιματικές αλλαγές. Εδώ η απαίτηση για καινοτομία είναι προϋπόθεση για την επιβίωση, ειδικά σε μία χώρα σαν την Ελλάδα που εξαρτάται από το τουριστικό της προϊόν.

Ο παράκτιος τουρισμός είναι αρκετά ευάλωτος έχοντας να αντιμετωπίσει προβλήματα όπως η διάβρωση των παραλίων και η άνοδος της στάθμης της θάλασσας. Αν και πολλές περιοχές θα ζημιωθούν χάνοντας μεγάλο αριθμό τουριστών που τις επισκέπτονται, νέοι προορισμοί θα δημιουργηθούν που μέχρι σήμερα δεν είχαν κάποια ιδιαίτερη σημασία στην τουριστική αγορά. Γιατί άραγε οι κάτοικοι των βαλτικών χωρών να έλθουν

στην Ελλάδα εάν μπορούν να μείνουν στις παραλίες τους όπου η θερμοκρασία θα είναι αισθητά πιο υψηλή από ότι συνήθως;

Στις ορεινές περιοχές ενδέχεται να μειωθεί η ζήτηση των χειμερινών sport και άλλων δραστηριοτήτων λόγω έλλειψης χιονιού.

Είναι προφανές ότι οι αλλαγές στο σχεδιασμό των τουριστικών προορισμών θα επιφέρουν μακροχρόνιες επιπτώσεις .

Η οικονομική κρίση αργά ή γρήγορα θα φύγει και όλοι θα έχουμε μάθει κάτι από το πάθημά μας. Δεν μπορεί και δεν πρέπει να αποτελέσει άλλοθι όμως για τη μείωση της προσπάθειας συμβολής του τουριστικού τομέα της Ελλάδας στην αποτροπή της κλιματικής αλλαγής.

Άρα πρέπει να στοχεύσουμε σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα, σε σχέση με άλλα πρότυπα τουριστικής ανάπτυξης, θεωρήθηκε η δυνατότητα των περισσότερων ειδικών μορφών να αναπτύσσονται παράλληλα και σε συνδυασμό με τις τοπικές παραγωγικές δραστηριότητες. Η δυνατότητα αυτή είναι καθοριστική για τουριστικές περιοχές οι οποίες βρίσκονται στην ύπαιθρο και έχουν πλούσια παράδοση σε αγροτικές και βιοτεχνικές δραστηριότητες.

Στις περιπτώσεις αυτές, η ανάπτυξη κάποιας μορφής ή μιας ομάδας ειδικών μορφών στηρίζεται σε τουριστικούς πόρους οι οποίοι συνδέονται άμεσα με την τοπική δομή (παράδοση, περιβάλλον, πολιτισμός, τοπικές δραστηριότητες).

Έτσι, η σύνδεση που υπάρχει μεταξύ της ανάπτυξης των ειδικών μορφών και της τοπικής δομής είναι συχνά λειτουργική και οδηγεί σε εκσυγχρονισμό της συνολικής παραγωγικής δομής. Η ανάπτυξη των ειδικών μορφών λειτουργεί, υπό αυτές τις συνθήκες, συμπληρωματικά στο εισόδημα και την απασχόληση των κατοίκων, συμβάλλοντας επιπλέον στη συγκράτηση του νεανικού πληθυσμού ιδιαίτερα σε περιοχές μεσόγειες, ορεινές, και ημιορεινές.

Ειδικές μορφές τουρισμού που υπάρχουν ή θα μπορούσαν να υπάρχουν στην Κω:

Ο θερινός - θαλάσσιος τουρισμός: Αποτελεί την κυρίαρχη μορφή τουρισμού για την Κω. Αν και προσφέρονται προϊόντα

θαλάσσιου τουρισμού, που συνδέονται με αθλητισμό ή αναψυχή (π.χ. θαλάσσιο σκι, καταδύσεις, οργανωμένες πλαζ με ενοικίαση σκαφών, θαλασσίου ποδηλάτου, κ.λ.π.), οι σχετικές δραστηριότητες είναι ουσιαστικά παραδοσιακές. Θα πρέπει βέβαια να επισημανθεί ότι στην Κω υπάρχει η νέα μαρίνα στα Δωδεκάνησα (και λιμάνια) που προσελκύει ιδιωτικά σκάφη αναψυχής. Η πρόσφατη ολοκλήρωση και λειτουργία της εμπλούτισε το προσφερόμενο προϊόν του προορισμού και μάλιστα με σύγχρονες υποδομές και αναβαθμισμένες υπηρεσίες ικανές να προσελκύσουν διαφορετικού προφίλ τουρισμό.

Ο πολιτιστικός τουρισμός συνδέεται με τα πολυάριθμα και μεγάλης ιστορικής αξίας πολιτιστικά στοιχεία της περιοχής. Ένα μεγάλο μέρος των καταλυμάτων είναι εγκατεστημένο σε περιοχές όπου υπάρχει σημαντικό ενδιαφέρον από άποψη αρχαιολογικών ευρημάτων και εκθεμάτων. ο προϊόν αυτό απευθύνεται συνήθως σε μεγαλύτερες ηλικίες τουριστών, αλλά και σε νεότερους τουρίστες που επισκέπτονται τους αρχαιολογικούς χώρους, κυρίως στα πλαίσια οργανωμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εκδρομών.

Η πλειοψηφία αυτών των τουριστών επισκέπτεται τους διάφορους αρχαιολογικούς χώρους, όπου παραμένει για μικρό χρονικό διάστημα, χωρίς να διανυκτερεύσει.

Στα πλαίσια αυτού του προϊόντος, οι τουρίστες επισκέπτονται κυρίως το Ασκληπιείο, το Κάστρο, την αναστηλωθείσα Οικία Κω και το αρχαιολογικό Μουσείο Κω. Η επίσκεψη στους αρχαιολογικούς χώρους της περιοχής, πραγματοποιείται στα πλαίσια οργανωμένης εκδρομής που διοργανώνουν τα διάφορα τουριστικά γραφεία.

Ο επαγγελματικός τουρισμός και ο συνεδριακός τουρισμός αφορά ταξίδια συνεδρίων, που γίνονται στην Κω. Το μέγεθος των συνεδριακών κέντρων και η τεχνολογική τους υποδομή καθορίζουν και τις δυνατότητες που έχει η περιοχή να διεκδικήσει μεγάλης ή μεσαίας εμβέλειας συνέδρια (διεθνή και εθνικά). Το είδος αυτό του τουρισμού βοηθά στην άμβλυση της εποχικότητας της τουριστικής κίνησης μιας περιοχής. Στην Κω έχουν δημιουργηθεί

μεγάλα και μικρά συνεδριακά κέντρα που επιτρέπουν τη διεκδίκηση διεθνών συνεδρίων αλλά και συνεδρίων μικρότερης εμβέλειας. Αξίζει να σημειωθεί ότι, πρόσφατα έχει επεκταθεί σημαντικά η συνεδριακή υποδομή του νησιού, με σύγχρονες πολυδύναμες συνεδριακές εγκαταστάσεις μεγάλης δυναμικότητας, γεγονός που δημιουργεί συγκριτικό πλεονέκτημα για όλον τον προορισμό.

Όσον αφορά τη δυνατότητα ανάπτυξης, ο αγροτουρισμός είναι σχετικά νέα μορφή τουρισμού, που συνδυάζει τα παραδοσιακά, γραφικά χαρακτηριστικά της περιοχής, με την προσφορά τουριστικών υπηρεσιών. Με άλλες μορφές έχει παρουσιαστεί πριν από πολλούς αιώνες, ιδιαίτερα στον ευρωπαϊκό χώρο. Η μορφή αυτή του τουρισμού σε τοπικό επίπεδο στοχεύει στην ενίσχυση του εισοδήματος των αγροτών και στη συγκράτησή τους σε περιοχές που δεν υπάρχουν μεγάλες δυνατότητες απασχόλησης σε άλλους τομείς.

Ο θρησκευτικός τουρισμός είναι μια ειδική μορφή με πλούσια παράδοση και προϊστορία αφού τα ταξίδια αυτά αποτέλεσαν και τις πρώτες οργανωμένες μορφές μετακίνησης τουριστών στον κόσμο. Στην Κω υπάρχουν πολλά μοναστήρια και εκκλησίες από τη βυζαντινή ακόμη εποχή, που θα μπορούσαν να προσελκύσουν ένα σημαντικό αριθμό ελλήνων αλλά και αλλοδαπών τουριστών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο:

Το στρατηγικό σχέδιο της τουριστικής ανάπτυξης.

Με απόφαση της Αντιπροσωπείας τοποθετήθηκε επί του σχεδίου αυτού τόσο επί της αρχής όσο και κατ' άρθρο. Οι απόψεις αυτές υιοθετήθηκαν από το Νομαρχιακό Συμβούλιο Δωδ/σου.

Το Σεπτέμβριο του 2008, από το ΥΠΕΧΩΔΕ δόθηκε στη δημοσιότητα η δεύτερη έκδοση του υπ' όψη σχεδίου. Το κείμενο αυτό εισάγεται στο Εθνικό Συμβούλιο Χωροταξίας για γνωμοδότηση στα πλαίσια της διαδικασίας θεσμοθέτησής του.

Στη δεύτερη αυτή έκδοση κατεβλήθη προσπάθεια για βελτίωση σε σχέση με το αρχικό σχέδιο και σε επί μέρους τομείς, η βασική όμως φιλοσοφία του αρχικού σχεδιασμού δεν άλλαξε.

Έτσι, παραμένει η αλληλοεπικάλυψη αρμοδιοτήτων και η ασυμβατότητα με αποφάσεις του Σ.τ.Ε, κυρίως για τις παραθεριστικές κατοικίες του άρθρου 9 που είναι μια από τις κύριες κατευθύνσεις του Σχεδίου. Παραμένει επίσης η αδυναμία καταγραφής της φέρουσας ικανότητας των παραλιακών ζωνών ως προς την τουριστική δραστηριότητα και δεν διασφαλίζεται ρητά η προσβασιμότητα των ακτών.

Σοβαρή παράληψη αποτελεί το γεγονός ότι το υπ' όψη σχέδιο δεν λαμβάνει υπόψη την Συνταγματική επιταγή περί «νησιωτικότητας» και βέβαια στο κομβικό κεφάλαιο των μεταφορών, όπως και στο Εθνικό Χωροταξικό δεν γίνεται ουδεμία αναφορά στην απαίτηση πλέον όλων των νησιωτών να θεσμοθετηθεί η έννοια του «μεταφορικού ισοδυνάμου».

Ειδικότερα:

- Τα τρία πρώτα άρθρα του σχεδίου (σκοποί, στόχοι, ορισμοί) δεν άλλαξαν
- Στο αρθρ. 4 «κατηγοριοποίηση του εθνικού χώρου» εμπλουτίστηκε ο κατάλογος των τουριστικά αναπτυσσόμενων περιοχών. Επί πλέον εξαιρείται η Εύβοια από τις νησιωτικές περιοχές.
- Στο άρθρο 5 «κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης»,

- ο Στις αναπτυσσόμενες και ανεπτυγμένες τουριστικά περιοχές καθώς και στις μητροπολιτικές περιοχές, η μέγιστη πυκνότητα από 6 κλινες/στρ ανήλθε στις 8 κλ/στρ.
- ο Στις περιοχές με κυρίαρχες χρήσεις άλλες από τον τουρισμό και δυνατότητα ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού (αφορά στη χερσαία χώρα), δίδονται κίνητρα για ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων σε ζώνη πλάτους 500 μ. από τα όρια των οικισμών (μείωση αρτιότητας από 4 σε 2 στρ., αύξηση του Σ.Δ. από 0.2 σε 0.3 για γήπεδα εμβαδού 2 – 4 στρ, αύξηση της πυκνότητας σε 15 κλ/στρ).
- ο Ριζική αλλαγή έγινε στην κατηγοριοποίηση των νησιών και των παράκτιων περιοχών. Οι ομάδες νησιών από τέσσερις έγιναν τρεις. Συγκεκριμένα η πρώτη ομάδα II και III που συμπεριελάμβαναν νησιά ανάλογα με το μέγεθός του και την τουριστική τους δραστηριότητα, συγχωνεύτηκαν σε μια ομάδα. Έτσι, πχ. Το νησί της Ρόδου είναι στην ίδια πλέον κατηγορία με αυτό της Σαμοθράκης ή της Φολέγανδρου!.. Ότι απομένει από την κατηγορία αυτή εντάσσεται στην πρώτη κατηγορία και την τρίτη κατηγορία αποτελούν οι βραχονησίδες στις οποίες εξειδικεύεται ο τρόπος δόμησης.
- ο Η απόσταση από τον αιγιαλό των κτισμάτων παραμένει ως έχει σύμφωνα με το μαθηματικό τύπο που προτείνεται στην προηγούμενη έκδοση με την προσθήκη ότι απαγορεύεται η δόμηση σε γήπεδα που έχουν υψομετρική διαφορά κάτω των 2 μ. από την θάλασσα.
- ο Στις περιοχές natura προσδιορίζεται ότι κατά κανόνα επιτρέπεται η κατασκευή μικρών καταλυμάτων μόνο εντός οικισμών ή σε ζώνη πλάτους 500 μ από αυτούς ενώ παραμένει η ρύθμιση ότι επιτρέπονται τουριστικές εγκαταστάσεις με τη μορφή των σύνθετων μορφών τουρισμού κατά το αρθρ. 9 (ξενοδοχεία + παραθεριστικές κατοικίες) με περιορισμό στην κάλυψη του γηπέδου που δεν μπορεί να υπερβαίνει το 2%
- ο Η ζώνη ανταγωνιστικότητας με προσπάθεια περιορισμού των ασύμβατων προς τον τουρισμό χρήσεων από 200μ αυξήθηκε στα 300μ. από τη θάλασσα.
- ο Οι παραδοσιακοί οικισμοί οφείλουν να έχουν μια διαφορετική κατηγοριοποίηση και όχι να αντιμετωπίζονται στο

σύνολο τους. Το τουριστικό στοιχείο δεν μπορεί να είναι η βάση της ανάπτυξης τους ή ακόμη και της βιωσιμότητάς τους.

- Στο άρθρο 6 «ειδικές μορφές τουρισμού» στον αθλητικό τουρισμό η Ρόδος και η Κως είναι απούσες ενώ στον καταδυτικό τουρισμό εξαιρούνται οι ρητές αναφορές στην Κάλυμνο και στη Λέρο και προστίθεται η κατηγορία του «γεωτουρισμού»

- Το άρθρο 7 «ειδικές και τεχνικές υποδομές» συρρικνώνεται και προσαρμόζεται με τις προβλέψεις του εθνικού χωροταξικού. Έτσι, απουσιάζει παντελώς η μέριμνα για την νησιωτικότητα με όλα τα συνεπακόλουθα αυτής στους τομείς υποδομών, παροχής υπηρεσιών και κοινωνικής φροντίδας.

- Στα άρθρα 9 και 10 «σύνθετες και ολοκληρωμένες αναπτύξεις τουριστικών υποδομών σταθερού παραθερισμού» και προτάσεις για την τροποποίησης της ισχύουσας νομοθεσίας.

- ο Επισημοποιείται η επιμονή του σχεδίου στον «θεσμό» των εξοχικών κατοικιών και του Condo Hotel, με τη διαφορά ότι το ποσοστό του 70% της δόμησης που σύμφωνα με το προηγούμενο σχέδιο μπορούσε να μεταβιβασθεί, μετατρέπεται σε 50%.

Παράλληλα θεσπίζεται (όπως και στην προηγούμενη έκδοση) ο θεσμός της διηρημένης ιδιοκτησίας σε εκτός σχεδίου περιοχές γεγονός που αντιβαίνει τους κανόνες του ισχύοντος πολεοδομικού δικαίου καθώς επίσης ότι οι δρόμοι ή άλλα τεχνικά έργα καθώς και ρέματα που διαπερνούν εκτάσεις όπου πρόκειται να δημιουργηθούν σύνθετες μορφές κατά το αρθ. 9, δεν συνιστούν κατάτμηση του γηπέδου, γεγονός που επίσης αντιβαίνει τους κανόνες του ισχύοντος πολεοδομικού δικαίου που αν τελικά η ρύθμιση αυτή θεσμοθετηθεί τίθεται ευθέως θέμα ισονομίας και επομένως συνταγματικότητας.

- ο Θετικό χαρακτηρίζεται το γεγονός ότι από τις επιδοτήσεις του αναπτυξιακού νόμου εξαιρούνται τα τμήματα της ξενοδοχειακής εγκατάστασης που προορίζονται για πώληση.

Ποιος όμως και με τι στοιχεία μπορεί αυτό άραγε να διασφαλιστεί;

- ο Σε γενικές γραμμές οι προβλέψεις του αρθ. 9 σε συνδυασμό με το αρθ. 10 ανοίγουν την διάθεση του real estate να εισέλθει πανηγυρικά και στην τουριστική εγκ/ση. Η μετατροπή μεγάλων εκτάσεων σε τουριστικά «κλειστά» χωριά αφήνουν μια σοβαρή αμφισβήτηση για την χρησιμότητα τους στην τοπική κοινωνία και

στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον. Θα μπορούσε να προταθεί η αξιοποίηση πρωτίστως του αδιάθετου οικιστικού δυναμικού των πολλών εγκαταλελειμμένων ή φθινόντων οικισμών της Ελλάδος με τα ανάλογα πολεοδομικά και οικονομικά κίνητρα. Η αναβίωση των φθινόντων οικισμών της χώρας αναζωογονεί τον οικιστικό της ιστό. Αυτό που χρειάζεται, ο ελληνικός τουρισμός για την μελλοντική του ανάπτυξη δεν είναι οι εξοχικές κατοικίες προς πώληση, χρειάζεται γήπεδα γκολφ, συνεδριακά κέντρα, μαρίνες, ποιοτικό αγροτουρισμό, καθαρές θάλασσες και καταγάλανο ουρανό και φιλοξενία με το δικό μας χαμόγελο. Χρειάζεται έργα υποδομής και παράλληλα περιβαλλοντική συνείδηση που να υπερτερεί της λογικής του τιμμένου. Η Ελλάδα είναι μοναδική φτάνει να μην την καταντήσουμε μηδενική.

Κατά τη συνεδρίαση της 17.10.2008 του σώματος της Αντιπροσωπείας του φορέα μας, αποφασίστηκε ότι παραμένουν αυτούσιες σε ισχύ οι παρατηρήσεις που είχαμε διατυπώσει επί του αρχικού σχεδίου σύμφωνα με την από 25.7.2007 αντίστοιχη απόφαση της Αντιπροσωπείας και στην αρχική μας αυτή απόφαση να ενσωματωθούν τα παραπάνω αναγραφόμενα που αντιστοιχούν στις τροποποιήσεις (Σεπτ. 2008) του αρχικού σχεδίου (Μάιος 2007).

Έτσι, η γνωμοδότησή μας επί της β έκδοσης (Σεπτ. 2008) του Ειδικού Χωροταξικού Πλαισίου για τον Τουρισμό διαμορφώνεται ως ακολούθως:

A. Γενικές παρατηρήσεις.

1. Το Ειδικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό παρουσιάζει θετικά στοιχεία αλλά συνεχίζει να έχει πολλές σημαντικές αδυναμίες που δεν αντιμετωπίστηκαν κατά την αναθεώρησή του και επιβάλλεται σε κάθε περίπτωση να αντιμετωπιστούν. Δίνει μεγαλύτερο βάρος στη διευκόλυνση των επενδύσεων και τη στήριξη της μεγέθυνσης του τουρισμού με οποιοδήποτε κόστος, παρά στην ενσωμάτωση των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης και της ορθολογικής χωροταξικής οργάνωσης. Επί πλέον, δεν αιτιολογεί την κειφορική προσέγγιση του εγχειρήματος τόσο σε επίπεδο χώρας όσο και σε επίπεδο περιφέρειας, παρότι είναι σαφής η υποχρέωση αυτή τόσο από τον ίδιο τον τίτλο (Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού

και Αειφόρου Ανάπτυξης) παρά τις όποιες γενικές αναφορές γίνονται στην αντίστοιχη μελέτη στρατηγικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Ως εκ τούτου καθίσταται ευάλωτο.

2. Το Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης και το Εθνικό Συμβούλιο Τουρισμού και άλλα επίσημα όργανα του κράτους και συναρμόδιοι φορείς έθεσαν τους στρατηγικούς στόχους για την επόμενη 15ετία που συνοψίζονται κωδικοποιημένοι ως παρακάτω:

- χρονική διεύρυνση (μεταξύ άλλων εναλλακτικός τουρισμός),
- χωρική διεύρυνση (μεταξύ άλλων ήπιες μορφές τουρισμού, προσβασιμότητα, ολοκληρωμένα πολυκεντρικά δίκτυα κ.ά.),
- αναβάθμιση και διαφοροποίηση της τουριστικής προσφοράς,
- ποιοτική αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος,
- πολυθεματικός χαρακτήρας των προορισμών (θεματικός εμπλουτισμός κ.ά.),
- καλύτερος συντονισμός όλων των φορέων της «τουριστικής αλυσίδας» και αναβάθμιση της τριμερούς συνεργασίας (κυβέρνηση και τοπική αυτοδιοίκηση, επιχειρήσεις και εργαζόμενοι),
- σύνδεση με πρωτογενή (κυρίως) και δευτερογενή τομέα. (γαστρονομία, αγροτουρισμός κ.ά.),
- ανάπτυξη του εσωτερικού τουρισμού (εκτός της παραθεριστικής κατοικίας),
- βελτίωση των υποδομών υγείας, μεταφορών κ.ά. και ανάδειξη και προστασία των πόρων,
- προώθηση των εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής καθώς και των οργανωτικών υποδομών,
- εκσυγχρονισμός του θεσμικού πλαισίου,
- ποιοτική αναβάθμιση της τουριστικής εκπαίδευσης,
- ενίσχυση της «επιχειρηματικής κουλτούρας» και της επιχειρηματικότητας,
- βελτίωση συστήματος marketing & διεθνούς προβολής με εστίαση στις σύγχρονες τεχνολογίες,
- δημιουργία εύκολα προσαρμοσμένων τουριστικών προϊόντων.

Οι στόχοι αυτοί εξυπηρετούνται εν μέρει από το υπό εξέταση πλαίσιο και σε κάθε περίπτωση δεν εξειδικεύονται επαρκώς όπως θα οφείλετο.

3. Η έμφαση στις νέες μορφές τουρισμού αποτελεί θετικό στοιχείο, αλλά ουσιαστικά απουσιάζει η παρέμβαση του Πλαισίου για την εξυγίανση των ήδη αναπτυγμένων τουριστικών υποδομών. Η περιβαλλοντική αναβάθμιση των περιοχών τουριστικού ενδιαφέροντος, η θεματική, χρονική και χωρική διεύρυνση της τουριστικής δραστηριότητας, η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, η προώθηση της υγιούς επιχειρηματικότητας μέσα από την δημιουργία κανόνων που αφορούν στη χωροθέτηση των τουριστικών επιχειρήσεων ως και την ενδυνάμωση του κλίματος των σχετικών επενδύσεων, η διάχυση των ωφελειών του τουρισμού και στους άλλους παραγωγικούς τομείς με την διασπορά οικονομικών εσόδων για πολλούς, οι οδηγίες σε υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού και δράσης, η ανάπτυξη με γνώμονα την αειφορία και η ολοκληρωμένη και συνεκτική διαχείριση του χώρου μπορούν να αποτελέσουν την συμπληρωματική νέα πρόταση στο ήδη διαμορφωμένο καθεστώς με κυρίαρχα στοιχεία τον ήλιο και την θάλασσα. Η Ελλάδα με τις τόσες ομορφιές της υστερεί στην ανάπτυξη νέων τουριστικών προϊόντων. Η παράλληλη αξιοποίησή τους με τις ήδη υφιστάμενες δομές θα ωθήσει την χώρα να αξιοποίηση την ποικιλία και τις αξίες των διατιθέμενων πόρων με ορθολογισμό και βιωσιμότητα. Ο εμπλουτισμός του τουριστικού status quo με νέες μορφές τουρισμού απαιτεί παράλληλα προσεκτικά βήματα γιατί ο κερδοσκοπισμός, το κυρίαρχο «εθνικό σπόρ», καιροφυλακτεί.

4. Το βασικό μεθοδολογικό εργαλείο που χρησιμοποιείται, ο καθορισμός περιοχών προτεραιότητας για διάφορες μορφές τουρισμού, είναι χρήσιμο. Ωστόσο, η εφαρμογή του παρουσιάζει αδυναμίες: δημιουργείται ένα πολύπλοκο σύστημα με επικαλύψεις μεταξύ περιοχών διαφορετικού τύπου και ασάφεια ως προς τις ισχύει - που. Επί πλέον υπάρχουν αστοχίες στην οριοθέτηση ορισμένων περιοχών, και κυρίως λείπουν επιχειρησιακά κριτήρια για τις χωροθετήσεις των (μεγάλων κυρίως) επενδύσεων μέσα σε κάθε περιοχή και όρια χωρητικότητας ανά περιοχή. Η τελευταία αυτή παράμετρος είναι εξαιρετικά κρίσιμη και η μη

διαστασιολόγησή της τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο οδηγεί με μαθηματική ακρίβεια στο αποτέλεσμα της υπερβολικής «ανάπτυξης» και άκρατης οικοδόμησης. Το πρόβλημα αυτό είναι ιδιαίτερα έντονο στην περίπτωση της προτεινόμενης νέου τύπου οργανωμένης μικτής τουριστικής ανάπτυξης και παραθεριστικής κατοικίας. Πρόκειται για τομέα που η ανάπτυξή του χωρίς τον καθορισμό ενός στοιχειώδους μοντέλου χωρητικότητας βάσει της αντίστοιχης φέρουσας ικανότητας των διαφόρων περιοχών της χώρας (επάρκεια σε ενέργεια, νερό, άλλους φυσικούς πόρους κλπ) θα οδηγήσει σε πλήθος επί μέρους προβλημάτων.

5. Επί πλέον η μη θεσμοθέτηση μοντέλου χωρητικότητας ιδίως για τις ακτές αλλά και η μη ρητή πρόβλεψη για επαρκή προσπελασιμότητα σε κάθε παραλία, οδηγεί τον παράκτιο χώρο αλλά και τους διατιθέμενους φυσικούς πόρους σε πλήρη απορρύθμιση με σαφή προσανατολισμό μόνο την οικοπεδοποίηση και την ιδιωτικοποίηση του παραθαλάσσιου χώρου. Οι παραλίες της χώρας αποτελούν πρωτίστως κοινωνικό αγαθό και με βάση αυτή την αρχή θα έπρεπε να κατευθύνεται οποιαδήποτε θεσμική ρύθμιση.

6. Παρά τις κάποιες προβλέψεις, δεν προωθείται με συστηματικό τρόπο ο αναγκάσιος ουσιαστικός περιορισμός της διάχυτης εκτός σχεδίου δόμησης, του μεγαλύτερου ίσως προβλήματος του ελληνικού εξωστικού χώρου σήμερα. Το γεγονός αυτό δεν αποτολμήθηκε ούτε στο θεσμοθετημένο πλέον Εθνικό Χωροταξικό. Συναφής αδυναμία είναι η έλλειψη μιας πολιτικής για το τοπίο. Επί πλέον, δεν αντιμετωπίζονται τα προβλήματα των υφιστάμενων μορφών οργανωμένης χωροθέτησης του τουρισμού (ΠΟΤΑ - Περιοχή Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης, ΠΟΑΠΔ - Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Παραγωγικών Δραστηριοτήτων, ΠΕΡΠΟ - Περιοχές Ειδικά Ρυθμιζόμενης Πολεοδόμησης). Οι θεσμικές αυτές προβλέψεις που θα μπορούσαν να οδηγήσουν τη χώρα στην υιοθέτηση του μοντέλου της «συμπαγούς πόλης» σε αντιδιαστολή με τη διάχυτη εκτός σχεδίου δόμηση, είναι στην ουσία ανενεργές λόγω πλειάδας ενδιάμεσων γραφειοκρατικών αγκυλώσεων.

7. Η προσέγγιση με αναπλάσεις κοινοχρήστων χώρων και ιδιωτικών χώρων με αύξηση ελευθέρων χώρων και του πρασίνου

και την ανάλογη κατεδάφιση ξενοδοχειακών συγκροτημάτων οφείλει να συνδυαστεί με περαιτέρω εξειδίκευση, με πόρους και γενναία κίνητρα σε ένα σταθερό πλαίσιο χρηματοδότησης για να μην παραμείνει μία απλή ευχή.

8. Δεν αντιμετωπίζεται ούτε σε επίπεδο αρχών η πολυπόθητη άρση των γραφειοκρατικών αγκυλώσεων που σήμερα υπάρχουν προκειμένου να δημιουργηθεί μια νέα τουριστική υποδομή ή να εκσυγχρονισθεί μια παλαιότερη. Το γεγονός αυτό αποτελεί το μεγαλύτερο αντικίνητρο για την πραγματική τουριστική ανάπτυξη.

9. Δεν προσδιορίζεται με σαφήνεια με ποιο τρόπο το πλαίσιο αυτό εξυπηρετεί τη Συνταγματική υποχρέωση ειδικών νησιωτικών δράσεων και αντίστοιχων πολιτικών. Ως εκ τούτου καθίσταται ανακόλουθο ως προς τις στοιχειώδεις θεσμικές υποχρεώσεις.

10. Γενικότερα, οι περισσότερες κατευθύνσεις του Πλαισίου οδηγούν σε μικρή πραγματική επίδραση στη διαμόρφωση ενός άλλου «μοντέλου» ελληνικού τουρισμού.

11. Επιπροσθέτως, δεν γίνεται καμία διασύνδεση-συσχέτιση με αντίστοιχες αναφορές του ΕΣΠΑ 2007 - 2013 τόσο σε στρατηγικό επίπεδο, όσο και σε επιχειρησιακό, κάτι που κρίνεται απαραίτητο δεδομένου ότι και τα δύο αναφέρονται στην ίδια χρονική περίοδο. Θυμίζουμε ότι στο Προσχέδιο Νόμου (άρθρο 24, παρ.7) για τα Συστήματα Διαχείρισης και Ελέγχου (ΣΔΕ) της 4ης Προγραμματικής Περιόδου 2007-13, προβλέπεται η εναρμόνιση των υφισταμένων ΠΠΧΣΑ, ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ, κλπ. με το Εθνικό και τα Ειδικά Χωροταξικά εντός διετίας από ισχύ Νόμου.

12. Η πρόνοια, εξάλλου, για την εφαρμογή του Πλαισίου είναι ανεπαρκής. Θέματα όπως ο εναρμονισμός των υποκείμενων επιπέδων σχεδιασμού (Περιφερειακών χωροταξικών Πλαισίων, πολεοδομικών σχεδίων) και η θεσμοθέτηση των κανονιστικών μέτρων του Πλαισίου δεν είναι επεξεργασμένα και είναι βέβαιο ότι θα απαιτηθεί μεγάλο χρονικό διάστημα για την ολοκλήρωσή τους. Από το κεφάλαια αυτό απουσιάζει παντελώς η Τοπική Αυτοδιοίκηση και τα πάντα σε επίπεδο διοικητικών δομών και παρακολούθησης ανάγονται σε κεντρικό επίπεδο λες και η τουριστική ανάπτυξη της χώρας δεν έχει τοπικές παραμέτρους.

B. Ειδικές παρατηρήσεις.

Παραθέτουμε τις παρατηρήσεις μας κατ' άρθρο.

Άρθρο 5

Κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης

- Θεωρούμε λανθασμένη την αλλαγή της κατηγοριοποίησης των διαφόρων περιοχών της χώρας και τη συρρίκνωσή τους από τέσσερις κατηγορίες σε τρεις. Συγκεκριμένα, οι πρώην ομάδες II και III που συμπεριελάμβαναν νησιά ανάλογα με το μέγεθός του και την τουριστική τους δραστηριότητα, συγχωνεύτηκαν σε μια ομάδα. Έτσι, πχ. το νησί της Ρόδου είναι στην ίδια πλέον κατηγορία με αυτό της Σαμοθράκης ή της Φολέγανδρου!.. Ότι απέμεινε από την κατηγορία αυτή εντάσσεται στην πρώτη κατηγορία και την τρίτη κατηγορία αποτελούν οι βραχονησίδες στις οποίες εξειδικεύεται ο τρόπος δόμησης. Προτείνουμε να επανέλθει η κατηγοριοποίηση που ίσχυε στο προηγούμενο σχέδιο δηλαδή σε τρεις κατηγορίες και ισχύουν οι παρατηρήσεις μας που είχαμε διατυπώσει επ' αυτής.

- Σε κάθε περίπτωση και εφόσον ισχύσει η αντιαναπτυξιακή αυτή κατηγοριοποίηση στην κατηγορία II πρέπει να συμπεριληφθούν η Χάλκη, η Νίσυρος, η Τήλος και οι Λειψοί.

Πλέον των ανωτέρω:

1. Οι βραχονησίδες αποτελούν ένα ιδιαίτερο κεφάλαιο για τη χώρα μας το οποίο ενέχει και εθνικές παραμέτρους. Απαιτείται επομένως ιδιαίτερη προσοχή στη διαχείρισή τους. Για την ομάδα των βραχονησίδων που σύμφωνα με το παρόν άρθρο επιτρέπεται η τουριστική ανάπτυξη με τον όρο ότι η κάλυψη τους δεν θα υπερβαίνει το 2% του νησιού και τηρουμένης της λοιπής νομοθεσίας, η ρύθμιση αυτή χρήζει ιδιαίτερης προσοχής και εξειδίκευσης. Κάθε βραχονησίδα έχει τη δική της οικολογική διάσταση, αλλά κυρίως τη δική της γεωγραφική «συγκρότηση» στο πολυδιάσπαρτο νησιωτικό σύμπλεγμα του Αιγαίου. Θεωρούμε επομένως ότι πρέπει να εξειδικευθούν ποιες ακριβώς βραχονησίδες μπορούν να αξιοποιηθούν τουριστικά και με ποιες προϋποθέσεις (επάρκεια σε νερό κλπ). Το πλαφόν του 2% δεν μπορεί να αποτελεί τη μοναδική παράμετρο. Πρέπει να τεθεί και μέγιστη επιτρεπόμενη δόμηση.

2. Η θεσμοθέτηση του τύπου $E=50+(10-Y)X5$ για την τοποθέτηση των κτισμάτων από τη γραμμή αιγιαλού κινείται προς τη σωστή κατεύθυνση παρότι θα αποτελέσει σημείο τριβών και διαφωνιών ως προς την εφαρμογή της.
3. Η θεσμοθέτηση των παράκτιων ζωνών σε βάθος 300 μ από τον αιγιαλό σαν ζώνες υψηλής ανταγωνιστικότητας με αντίστοιχο περιορισμό των μη συμβατών προς τον τουρισμό χρήσεων, είναι προς την σωστή κατεύθυνση. Θεωρούμε ότι η ζώνη αυτή πρέπει να επεκταθεί στα 500 μ. από τον αιγιαλό τουλάχιστο για τα μεγαλύτερα νησιά (Κρήτη, Ρόδος, Κέρκυρα κλπ). Επί πλέον η χρήση των γραφείων που προτείνεται να μη χωροθετείται στη ζώνη αυτή θεωρούμε ότι δεν είναι οχλούσα ή ανταγωνιστική χρήση και επομένως πρέπει να εξαιρεθεί των αντίστοιχων ρυθμίσεων, δηλαδή εντός της ως άνω ζώνης να επιτρέπεται η χρήση αυτή.
4. Προκειμένου για νέες ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις έχουμε να παρατηρήσουμε ότι η προτεινόμενη πυκνότητα 8 κλίνες / στρ. παρά το γεγονός ότι αυξήθηκε σε σχέση με την προηγούμενη έκδοση θεωρούμε ότι θα επιφέρει τα αντίστροφα από τα αναμενόμενα αποτελέσματα αφού δημιουργεί νέες συνθήκες στην αγορά και ανακολουθία στη μέχρι τώρα εφαρμοζόμενη πολιτική, γεγονός που ανατρέπει και τα δεδομένα βιωσιμότητας μιας ξενοδοχειακής μονάδας. Θεωρούμε επομένως ότι το όριο αυτό πρέπει να επανέλθει στις 10 κλ/ στρ.
5. Περιοχές Natura
 - ο Διατυπώνεται καλύτερα σε σχέση με το προηγούμενο σχέδιο το τι ισχύει που.
 - ο Θεωρούμε ότι πρέπει ρητά να διατυπωθεί ότι εντός των περιοχών natura δεν επιτρέπεται η δημιουργία σύνθετων τουριστικών υποδομών όπως αυτές προβλέπονται στο άρθ. 9 του παρόντος.
6. Ορεινές περιοχές.
 - ο Οι πολεοδομικές ρυθμίσεις κινήτρων για ανάπτυξη της δόμησης γύρω από τα οικιστικά σύνολα, κινούνται προς τη σωστή κατεύθυνση.
7. Παραδοσιακοί οικισμοί.

ο Θεωρούμε ότι πρέπει να προστεθεί παράγραφος που να προβλέπει ότι οι επεκτάσεις των οικισμών αυτών πρέπει κατά κανόνα να γίνονται μέσα από αντίστοιχο πολεοδομικό σχεδιασμό.

8. Άλλες προτάσεις

ο Θεωρούμε ότι πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην ανάπτυξη τουριστικών επενδύσεων μέσα σε οικισμούς που είναι αναπτυξιακά στάσιμοι ή παρουσιάζουν υστέρηση ανάπτυξης σε σχέση με άλλες αντίστοιχες περιοχές, καθώς επίσης και σε μια ζώνη γύρω από αυτούς και σε συνέχειά τους κατ' αντιστοιχία των ορεινών περιοχών. Η προτεραιότητα αυτή πρέπει να συνοδεύεται με τα ανάλογα ισχυρά οικονομικά κίνητρα.

Αρθ. 6

Ειδικές μορφές τουρισμού

- Να συμπεριληφθεί η Ρόδος και η Κως στον αθλητικό τουρισμό ενώ θεωρούμε ότι πρέπει να επανέλθει ο ενδεικτικός προσδιορισμός γεωγραφικών ενοτήτων στις υπόλοιπες μορφές τουρισμού. Για παράδειγμα στον καταδυτικό τουρισμό πρέπει να επανέλθουν οι ρητές αναφορές στην Κάλυμνο και στη Λέρο.

Άρθρο 7

Ειδικές και τεχνικές υποδομές.

- Το κεφάλαιο αυτό είναι κομβικής σημασίας για την πραγματική ανάπτυξη του τουρισμού μας. Είναι γνωστό ότι τουλάχιστο στο νησιωτικό χώρο αλλά και στην Ελληνική περιφέρεια υπάρχει μεγάλο έλλειμμα σε υποδομές παρά τα τρία κοινοτικά πλαίσια στήριξης που έχουμε μέχρι τώρα διαχειριστεί. Οι προτεινόμενοι στο κεφάλαιο αυτό άξονες ανάπτυξης των υποδομών αποτελούν απλά άξονες και όχι απαραίτητες δράσεις προκειμένου να λειτουργήσει ο τουρισμός σύμφωνα με τους σκοπούς που περιγράφονται στο προοίμιο του πλαισίου. Θεωρούμε επομένως ότι τουλάχιστο για το νησιωτικό χώρο με τις γνωστές ιδιαιτερότητες θα πρέπει να καθορισθούν ανά κατηγορία νησιών όπως αυτές περιγράφονται στο αρθ. 5 οι ελάχιστες απαιτούμενες υποδομές, προκειμένου να μπορούν να ισχύουν οι προβλέψεις του πλαισίου. Δεν μπορούμε για παράδειγμα να

μιλάμε για αναβάθμιση του τουρισμού στη Ρόδο όταν δεν υπάρχει μαρίνα και όταν οι θαλάσσιες συγκοινωνίες είναι αυτές που είναι.

• Κατά τα λοιπά, το κεφάλαιο αυτό εναρμονίζεται με το θεσμοθετημένο πλέον εθνικό χωροταξικό. Θα επιμείνουμε στη θέση μας δεν μπορεί να υπάρξει κανενός είδους προσδοκώμενη ανάπτυξη αν δεν σχεδιασθεί και υλοποιηθεί ένα επαρκές και προσβάσιμο από όλους σύστημα μεταφορών – επικοινωνίας τόσο με το κέντρο όσο και μεταξύ των νησιών, με μέριμνα του κράτους με έμφαση στις θαλάσσιες μεταφορές. Πρέπει επομένως να μελετηθεί, θεσμοθετηθεί και υλοποιηθεί ένα ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ (κατ' αντιστοιχία του χερσαίου οδικού δικτύου) που να συμπεριλαμβάνει και το κομβικό κεφάλαιο των ΣΥΝΔΥΑΣΜΕΝΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ. Επί πλέον, όπως είχαμε προτείνει στο εθνικό χωροταξικό, πρέπει να θεσμοθετηθεί η έννοια του «μεταφορικού ισοδύναμου» αν θεωρούμε ότι η ευαγγελιζόμενη νησιωτική πολιτική δεν αποτελεί γράμμα κενού περιεχομένου και ότι δεν υπάρχουν πολίτες πολλαπλών ταχυτήτων στη χώρα.

Άρθρο 9

Σύνθετες και Ολοκληρωμένες Αναπτύξεις Τουριστικών Υποδομών Σταθερού Παραθερισμού.

Εμμένουμε στη θέση μας ότι:

1. Οι υποδομές μιας τουριστικής εγκατάστασης πρέπει να εξυπηρετούν τον κυρίαρχο στόχο που δεν είναι άλλος από αυτόν της φιλοξενίας και της βελτιστοποίησης των αντίστοιχων εξυπηρετήσεων.
2. Κάτω από αυτή την οπτική γωνία και σύμφωνα με τα όσα παραπάνω διατυπώθηκαν, προτείνουμε την απόσυρση της επιχειρούμενης ρύθμισης που προβλέπει δυνατότητα κατασκευής κατοικιών προς πώληση. Η κάλυψη αυτής της ζήτησης μπορεί να εξυπηρετηθεί μέσα από οργανωμένους οικιστικούς θύλακες με τις αντίστοιχες προδιαγραφές – προβλέψεις για κοινωνική υποδομή μέσα δηλαδή από θύλακες που αναπτύσσονται με ειδικές πολεοδομικές μελέτες όπως αυτές προσδιορίζονται στα υφιστάμενα θεσμικά εργαλεία (περιοχές ΠΕΡΠΟ, β' κατοικίας κλπ).
3. Επί πλέον, αυτού του είδους οι εγκαταστάσεις δεν μπορούν να ανεγείρονται εντός των περιοχών natura (έστω και αν τίθενται

ειδικοί περιορισμοί) ή μικρών μη κατοικημένων νησιών ή σε περιοχές με ιδιαίτερο χαρακτηρισμό (ιδιαίτερου φυσικού κάλλους κλπ). Προτείνουμε να εξαιρεθεί η χωροθέτησή τους από τις περιοχές αυτές.

Άρθρο 10.

Λοιπές κατευθύνσεις σχεδιασμού και προτάσεις τροποποίησης της νομοθεσίας.

- Στο άρθρο αυτό προτείνεται συν τοις άλλοις η τροποποίηση της κείμενης νομοθεσίας προκειμένου να επιτρέπεται να μεταβιβασθεί σε τρίτους μέχρι και το 50% (από 70% που προβλεπόταν στο αρχικό σχέδιο) της ξενοδοχειακής εγκατάστασης των κατοικιών συμπεριλαμβανομένων. Θεσπίζεται έτσι ο θεσμός της διηρημένης ιδιοκτησίας σε εκτός σχεδίου περιοχές γεγονός που αντιβαίνει τους κανόνες του ισχύοντος πολεοδομικού δικαίου και την πάγια νομολογία του ΣΤΕ.
- Έτσι, με τις ρυθμίσεις αυτές η ξενοδοχειακή υποδομή της χώρας προσανατολίζεται σε μια λογική real estate. Το γεγονός αυτό θα οδηγήσει το τουριστικό προϊόν σε καταστάσεις κερδοσκοπισμού και επομένως στην υποβάθμισή του.
- Είναι θετικό το γεγονός ότι επαλείφθηκε η πρόβλεψη που υπήρχε στο αρχικό σχέδιο ότι οι εγκαταστάσεις προς πώληση μπορούν να εντάσσονται στον αναπτυξιακό νόμο.
- Τέλος, πρέπει να αποσυρθεί η επιχειρούμενη ρύθμιση ότι οι δρόμοι ή άλλα τεχνικά έργα καθώς και ρέματα που διαπερνούν εκτάσεις όπου πρόκειται να δημιουργηθούν σύνθετες μορφές κατά το αρθ. 9, δεν συνιστούν κατάτμηση του γηπέδου. Το γεγονός αυτό αντιβαίνει τους κανόνες του ισχύοντος πολεοδομικού δικαίου και αν τελικά η ρύθμιση αυτή θεσμοθετηθεί τίθεται ευθέως θέμα ισονομίας και επομένως συνταγματικότητας.

Γ. Συμπεράσματα

Καταλήγοντας, όπως και στην πρώτη έκδοση του εν λόγω χωροταξικού πλαισίου θεωρούμε ότι απαιτείται ανασύνταξη του προκειμένου αυτό να μπορέσει να ανταποκριθεί στους στόχους μιας νέας τουριστικής πολιτικής με γνώμονα την πραγματική

ανάπτυξη και την αειφορία λαμβάνοντας υπ' όψη όλα τα παραπάνω αναγραφόμενα.

Από την ανάλυση που έγινε στα προηγούμενα κεφάλαια , φαίνεται ότι η Κω είναι μια περιοχή με πολλούς πόρους (φυσικούς, τουριστικούς, πολιτιστικούς), κάποιοι από τους οποίους είναι πλήρως ή μερικώς ανεκμετάλλευτοι.

Οι αναπτυξιακές δυνατότητες του τουριστικού τομέα και οι ανάλογες κατευθύνσεις είναι σύνθετες και περιλαμβάνουν πλήθος επιλογών και αντίστοιχων δράσεων, λόγω της πολυμορφίας των πόρων, της χωρικής κατανομής τους και του διαφορετικού βαθμού αξιοποίησης που υφίσταται. Σχετικά με τους βασικούς άξονες και κατευθύνσεις που μπορούν να αποτελέσουν πεδίο επιλογής, λαμβάνονται υπόψιν και στοιχεία που περιέχονται σε αντίστοιχα προγράμματα και προτάσεις, απόψεις τοπικών φορέων κλπ.

Σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης στον εξεταζόμενο προορισμό υφίστανται τόσο στο επίπεδο της υφισταμένης ζήτησης (αφορά κυρίως τουρισμό μαζικού παραθεριστικού τύπου), όσο και στο επίπεδο των εναλλακτικών ή ειδικών μορφών τουρισμού. Ο συνδυασμός ενεργειών που αφορούν και τα δύο επίπεδα μπορεί να οδηγήσει στην επέκταση και την αναδιάρθρωση (ως ένα βαθμό) της τουριστικής αγοράς και τουριστικού προϊόντος, με στόχο τη διεύρυνση και ορθολογικότερη κατανομή της ζήτησης (εποχιακά και χωρικά).

Οι βασικές κατευθύνσεις που διαγράφονται στην αναπτυξιακή προοπτική είναι:

1. Εκσυγχρονισμός και ποιοτική αναβάθμιση, αλλά και επιλεκτική διεύρυνση (σε μη κορεσμένες περιοχές) των τουριστικών καταλυμάτων. Η αναβάθμιση αφορά την υφισταμένη ανωδομή, ενώ η επιλεκτική διεύρυνση θα καλύψει νέες μορφές τουριστικού προϊόντος ή συμπλήρωση της προσφοράς στις βαθμίδες όπου υπάρχει μεγάλη έλλειψη.
2. Η δημιουργία και ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού (οικολογικού, υγείας, αγροτουρισμού, συνεδριακού κλπ.) που θα συντελέσει στη διεύρυνση της αγοράς με την προσέλκυση νέων τμημάτων, που χαρακτηρίζονται από διαφορετικά

καταναλωτικά πρότυπα καθώς και στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

Αυτοί οι άξονες βέβαια πρέπει να συμβαδίζουν με την ανάδειξη του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος. Επίσης βασική προϋπόθεση είναι ο συντονισμός της τουριστικής πολιτικής με άλλες κρατικές πολιτικές που επηρεάζουν και εμπλέκονται στον τουριστικό τομέα (π.χ. κατεύθυνση δημοσίων επενδύσεων, παροχή κινήτρων ανάπτυξης σε περιοχές και δράσεις που ενδείκνυνται κλπ.).

Πέραν των ενδεικνυόμενων μέτρων που αφορούν τον Δημόσιο τομέα, στην πλευρά των ιδιωτικών φορέων πρέπει να υιοθετηθούν στρατηγικές διοίκησης και προώθησης πωλήσεων, παράλληλα δε να αξιοποιούνται δυνατότητες δημιουργίας κοινών δικτύων προβολής και πωλήσεων, με στόχο τη μείωση λειτουργικών δαπανών και αύξηση της αποδοτικότητας.

Οι προτάσεις με στόχο την τουριστική ανάπτυξη του εξεταζόμενου προορισμού, λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, περιλαμβάνουν:

A. Θερινός Θαλάσσιος Τουρισμός

Όσον αφορά το Θερινό - Θαλάσσιο Τουρισμό, η σύγχρονη μαρίνα της Κω, η οποία στοχεύει στην παροχή ενός συνόλου υπηρεσιών προς τους ιδιοκτήτες - ενοικιαστές σκαφών αναψυχής, έχει εμπλουτίσει το τουριστικό προϊόν του εξεταζόμενου προορισμού. Με την ολοκλήρωση του σχετικού επενδυτικού σχεδίου, εκτιμάται ότι η δυναμικότητά της θα φθάσει τις 500 περίπου θέσεις.

Βασικοί ανταγωνιστές θεωρούνται κυρίως οι τουρκικές μαρίνες (Μαρμαρίς, Μποντρούμ, Κουσάντασι), οι ελληνικές ιδιωτικές μαρίνες και τα λιμάνια των νήσων Αιγαίου.

Τα Δωδεκάνησα, μαζί με τα απέναντι τουρκικά παράλια, θεωρούνται από τις δημοφιλέστερες περιοχές της Νοτιοανατολικής Μεσογείου για τη διέλευση και ελλιμενισμό σκαφών αναψυχής. Ο μεγάλος αριθμός των ιδιωτικών σκαφών ξένης σημαίας που ελλιμενίζονται στις τουρκικές μαρίνες μπορεί να αποτελέσει τη βασική πηγή αύξησης του μεριδίου αγοράς της μαρίνας της Κω. Έτσι, σε συνδυασμό με τη βελτίωση της υποδομής του λιμένος Κω και των υπολοίπων λιμένων του εξεταζόμενου προορισμού, υπάρχει η δυνατότητα προσέλκυσης σημαντικού

αριθμού τουριστών, οι οποίοι σε μεγάλο βαθμό ανήκουν σε «υψηλότερο κοινωνικοοικονομικό επίπεδο».

Άλλες συμπληρωματικές αναπτυξιακές επιλογές που σχετίζονται με αυτή τη μορφή τουρισμού περιλαμβάνουν τα θαλάσσια σπορ και τις εγκαταστάσεις λουομένων καθώς και τη δημιουργία τουριστικών πολυχώρων ψυχαγωγίας (water park - υπαίθρια bars - sea sports - extreme sports - εστιατόρια κλπ.).

B. Ιαματικός - Θεραπευτικός Τουρισμός

Ο Ιαματικός τουρισμός έχει σημαντική παράδοση στην Ελλάδα. Εκτιμάται ότι ο αριθμός των επισκεπτών σε Ιαματικά λουτρά τουριστικής σημασίας ξεπερνάει τα 100.000 άτομα.

Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Ελλάδας αλλά και ειδικότερα του εξεταζόμενου προορισμού στο πεδίο του ιαματικού τουρισμού αφορούν κυρίως την ποικιλία φυσικοχημικής σύστασης των πηγών ώστε να χρησιμεύουν στην πρόληψη και τη θεραπεία σημαντικού εύρους παθήσεων, στις κλιματολογικές συνθήκες και την ηλιοφάνεια με μεγάλη διάρκεια στο έτος, στην εγγύτητα προς θαλασσινές ακτές ή σε περιοχές φυσικού κάλλους ώστε, να είναι δυνατός ο συνδυασμός και άλλων ειδικών μορφών τουρισμού.

Η οικονομία των ιαματικών πηγών έχει ως κεντρικό σημείο την τουριστική / θεραπευτική αξιοποίησή τους. Θα πρέπει όμως να αξιολογείται κατά περίπτωση η δυνατότητα πρόσθετων εφαρμογών ή ακόμα και η επέκταση των υπηρεσιών (σε προσφορά υπηρεσιών τουρισμού υγείας-αναζωογόνησης).

Η διάκριση βασίζεται περισσότερο στη δυνατότητα κάθε ιαματικού κέντρου να αποτελέσει πόλο ευρύτερης τουριστικής δραστηριότητας. Εκτιμάται ότι, με τη δημιουργία της απαραίτητης υποδομής, οι «διαθέσιμες ιαματικές πηγές του εξεταζόμενου προορισμού, μπορούν να εξελιχθούν σε ιαματικές πηγές «τουριστικής σημασίας». Σε αυτό μπορεί να συμβάλλει σημαντικά, από άποψη προωθητικών ενεργειών και δημιουργίας συγκριτικού πλεονεκτήματος, το γεγονός ότι η Κως θεωρείται το νησί του «πατέρα της Ιατρικής», Ιπποκράτη.

Με βάση τα προαναφερθέντα συγκριτικά πλεονεκτήματα και τις διεθνείς τάσεις, ο σύγχρονος ιαματικός τουρισμός δεν πρέπει να περιορίζεται μόνο στην εξυπηρέτηση της ζήτησης υπηρεσιών

υγείας (πρόληψη και θεραπεία) αλλά και να επεκτείνεται στην κάλυψη ευρύτερων τουριστικών αναγκών της πελατείας τους (θαλάσσιου τουρισμού, ψυχαγωγικές, πολιτιστικές κλπ.) και στη δημιουργία ελκυστικών πόλων προσέλκυσης για τους συνοδούς ή τα μέλη των οικογενειών των θεραπευομένων.

Σε συνδυασμό με τα παραπάνω, αναπτυξιακές επιλογές μπορούν να αποτελέσουν ενδεχομένως τα κέντρα θαλασσοθεραπείας, οι εγκαταστάσεις αναψυχής τύπου waterparks (που θα συντελέσουν και στη διαφοροποίηση της ηλικιακής σύνθεσης των προσερχομένων) και τα κέντρα αναζωογόνησης - αισθητικής και καλωπισμού (τύπου SPA -beauty farm, κ.λπ).

Γ. Συνεδριακός-Επαγγελματικός Τουρισμός

Ο τομέας του συνεδριακού τουρισμού έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Διεθνώς διοργανώνονται χιλιάδες συνέδρια. Συνήθως αυτά τα οποία στοχεύονται από τους διάφορους τουριστικούς προορισμούς είναι ένας μικρός αριθμός πολύ μεγάλων συνεδρίων, τα οποία μεταξύ άλλων, απαιτούν ιδιαίτερους συνεδριακούς χώρους. Σύμφωνα με διεθνείς μελέτες τα 2/3 των συνεδρίων αφορούν έως 250 συμμετέχοντες, με λιγότερα από 10% των συνεδρίων να αφορούν πάνω από 1.000 συμμετέχοντες. Περίπου το 40% των συνεδρίων έχουν διάρκεια τριών ημερών. Το 30% των συνεδρίων γίνονται τους μήνες Σεπτέμβριο - Οκτώβριο, ενώ ένα άλλο 25% γίνονται Μάιο και Ιούνιο. Εν προκειμένω, η Κως διαθέτει συνεδριακή υποδομή που μπορεί να εξυπηρετήσει σε δύο επίπεδα, τόσο σε μεγάλα όσο και μικρότερα συνέδρια.

Υπάρχει, προφανώς, η δυνατότητα προσέλκυσης μεγαλύτερου αριθμού μικρότερων συνεδρίων, για την οποία προσφέρεται γενικότερα η ξενοδοχειακή υποδομή της Κω, όσο και των πολυπληθών συνεδρίων, στο νέο συνεδριακό κέντρο.

Προς το σκοπό αυτό απαιτείται εξειδικευμένη διαφήμιση σε ειδικό τύπο και σε επιστημονικά, κλαδικά ή άλλα περιοδικά και σε φορείς που παίρνουν τις βασικές αποφάσεις για τη χώρα ή τον προορισμό που θα γίνει το συνέδριο. Σε μεγάλες επιχειρήσεις ή οργανισμούς μπορεί να γίνεται και άμεση ταχυδρόμηση. Επίσης, ιδιαίτερα αποτελεσματική κρίνεται η προβολή μέσω Ίντερνετ, πολύ περισσότερο απ' ό τι στο μαζικό τουρισμό. Τέλος, θα

βοηθούσαν καταχωρήσεις σε διεθνή περιοδικά και εφημερίδες πολιτικής και οικονομικής ενημέρωσης υψηλού κύρους. Σημαντική προσπάθεια θα πρέπει να κατευθυνθεί και προς τους Οργανωτές Συνεδρίων, οι οποίοι υποβοηθούν, επηρεάζουν ή εξειδικεύουν τις βασικές αποφάσεις των ενδιαφερόμενων φορέων. Για παράδειγμα, το Thomas Cook Travel Management Center, έχει αναπτύξει εξειδικευμένο Έμπειρο Σύστημα για την αξιολόγηση διαφορετικών τουριστικών προορισμών σε σχέση με την Συνεδριακή Τουριστική Αγορά.

Τουρισμός Κινήτρων: Αφορά επιβραβεύσεις στελεχών, συνεργατών, πελατών και άλλων κατηγοριών, ή τρόπο προσέλκυσής τους ή δημοσίων σχέσεων. Τα μέσα προώθησης αυτής της μορφής τουρισμού είναι ανάλογα της προηγούμενης κατηγορίας. Μεταξύ των Συνεδρίων και των Ταξιδιών Κινήτρων, υπάρχει ένα πολύ μεγάλο Τμήμα Αγοράς που αφορά Οργανωμένες Επιστημονικές ή Επαγγελματικές Συναντήσεις. Στην προσέλκυση αυτών των μορφών τουρισμού απαιτείται ιδιαίτερη έμφαση στην προώθηση που στοχεύει σε ανώτατα στελέχη επιχειρήσεων, όπως Διευθυντές Προσωπικού και Διευθυντές Μάρκετινγκ, καθώς και επαγγελματικών και επιστημονικών φορέων.

Δ. Περιηγητικός, Οικολογικός, Ποδηλατικός Τουρισμός

Πρόκειται για νέες μορφές τουρισμού που απαιτούν μια σειρά έργων υποδομής προκειμένου να αποτελέσουν νέα δελεαστικά τουριστικά προϊόντα. Συγκεκριμένα, είναι απαραίτητες οι ενέργειες για τη βελτίωση (ή δημιουργία) των μονοπατιών προσπέλασης και επιστροφής από τις διαδρομές και η κατασκευή μικρών καταφυγίων ανάγκης. Επίσης είναι η απαραίτητη η δημιουργία παραδοσιακών και άλλων καταλυμάτων καθώς και η αναβάθμιση των υπηρεσιών διαμονής και εστίασης και η συμπλήρωση λοιπών υποστηρικτικών υπηρεσιών. Τέλος, παρά την καλή βατότητα του μεγαλύτερου μέρους του επαρχιακού δικτύου υπάρχουν ορισμένα τμήματά του, των οποίων η ασφαλιότητα θεωρείται έργο άμεσης προτεραιότητας για την ανάπτυξη τουριστικών προϊόντων σε κάποιες περιοχές,

Ε. Θρησκευτικός Τουρισμός

Τα πολλά μοναστήρια και εκκλησίες που υπάρχουν στην Κω και παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον, δίνουν τη δυνατότητα ανάπτυξης του θρησκευτικού τουρισμού. Επίσης, σε αρκετές περιπτώσεις ο θρησκευτικός τουρισμός μπορεί να συνδυασθεί με άλλες μορφές του τουριστικού προϊόντος, όπως τον περιηγητικό, οικολογικό τουρισμό, κ.λ.π.

ΣΤ. Πολιτιστικός Τουρισμός

Οι αρχαιολογικοί χώροι της Κω προσελκύουν σημαντικό πλήθος τουριστών. Ο εξεταζόμενος προορισμός έχει το πλεονέκτημα να συνδυάζει μνημεία και ευρήματα από πολλές και διαφορετικές περιόδους και βέβαια το Ασκληπιείο και την σύνδεση με τον Ιπποκράτη, ένα «ορόσημο» το οποίο πρέπει επικοινωνιακά να αξιοποιηθεί στο έπακρο. Στην κατεύθυνση της ανάδειξης και ενοποίησης αρχαιολογικών χώρων έχουν ήδη γίνει ενέργειες, οι οποίες θα πρέπει να συνεχισθούν και να επεκταθούν και σε άλλες περιοχές.

Επίσης προσοχή πρέπει να δοθεί και στην προστασία και διαφύλαξη των αρχαιολογικών χώρων, μεταξύ άλλων και από τυχόν γειτονεύουσες δραστηριότητες, που προκαλούν όχληση και επιβάρυνση του περιβάλλοντος χώρου. Οι προσπάθειες θα πρέπει να στοχεύουν στην αρμονική «συμβίωση» των αρχαίων ευρημάτων με μορφές ήπιας ψυχαγωγίας ή πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Προς την κατεύθυνση αυτή, θα βοηθούσε η επιδίωξη των προσφορότερων λύσεων, με παροχή κατάλληλων κινήτρων, για «μετατροπή» κάποιων υφιστάμενων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε άλλες, ήπιες μορφές ψυχαγωγίας, με πιθανή παράλληλη χωροθέτηση των υφιστάμενων σε διαφορετικά σημεία.

Άλλες προτάσεις, οι οποίες θεωρούνται συμπληρωματικές αλλά σημαντικές, σε συνδυασμό με τα παραπάνω, για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής είναι οι ακόλουθες:

•Κατάρτιση

Για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής είναι καθοριστικός ο ανθρώπινος παράγοντας. Η εξυπηρέτηση που παρέχει σήμερα η

περιοχή και η ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών δεν είναι πάντα σύμφωνη με τις σύγχρονες απαιτήσεις. Για την αναβάθμιση των παρεχομένων υπηρεσιών, αλλά και για την κατάρτιση ατόμων σε ειδικές δραστηριότητες που συνδέονται με εναλλακτικές μορφές τουρισμού, θα πρέπει να υπάρξει άμεσα ανάλογος σχεδιασμός αλλά και επιδίωξη της εφαρμογής σχετικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Σημειώνεται ότι όσον αφορά την κατάρτιση με σκοπό τη βελτίωση των παρεχομένων υπηρεσιών, θα μπορούσε να συμβάλει θετικά η δημιουργία ενός Τουριστικού Εκπαιδευτικού Οργανισμού (π.χ. Τμήματα Σχολής Τουριστικών Επαγγελμάτων). Εναλλακτικά, η οργάνωση σεμιναρίων και η παρακολούθησή τους από τους σημερινούς επαγγελματίες (καταστηματάρχες, εστιατορες, ξενοδόχους, ξενοδοχο-ύπαλλήλους, υπαλλήλους τουριστικών επιχειρήσεων, κ.λ.π.) θα βοηθούσε σημαντικά στην αναβάθμιση των ήδη υπάρχοντων υπηρεσιών και στην καλλιέργεια «τουριστικής συνείδησης» σε όλο τον τοπικό πληθυσμό.

•Ανάδειξη - Αξιοποίηση και Προστασία Φυσικών και Τουριστικών Πόρων

Δήμος Κω: Οργάνωση ανεκμετάλλευτων αρχαιολογικών χώρων και συντήρηση υφιστάμενων, πλήρης αξιοποίηση υγροβιότοπου Ψαλιδίου, δημιουργία κατάλληλης υποδομής για αξιοποίηση πηγών (Αγ. Φωκάς).

Δήμος Δικαίου: Η ορεινή ενδοχώρα, τα παραδοσιακά χωριά και οικισμοί (Παλιό Πυλί), ο υγροβιότοπος της Αλυκής, οι ιαματικές πηγές των Πίσω Θερμών, το κάστρο (Πυλί), οι παλαιοχριστιανικές εκκλησίες και τα αρχιτεκτονικά στοιχεία που σώζονται, είναι εξ ορισμού σημεία που προσφέρονται για αξιοποίηση και ανάδειξη.

Δήμος Ηρακλειδών: Κάστρα (Αντιμάχεια, Καρδάμαινα), παραδοσιακά σπίτια (Αντιμάχεια), οι αρχαιότητες και οι παραδοσιακές εκκλησίες (Καρδάμαινα) αυστηρά επιλεκτική δημιουργία ή ανάσχεση νέων καταλυμάτων κάθε είδους (Καρδάμαινα). Αυτά σε συνδυασμό με τη βελτίωση των υποδομών των λιμένων (Μαστιχάρι, Καρδάμαινα) και τη ταχύτερη εξυπηρέτηση στο αεροδρόμιο. Ειδικότερα για τη Κέφαλο: δημιουργία νέων καταλυμάτων υψηλών κατηγοριών, προστασία

και ανάδειξη φυσικών και οικολογικών χαρακτηριστικών (κέδροι, δάση κλπ.), ο ορεινός όγκος, τα σπήλαια τα προϊστορικά, κλασσικά και μεσαιωνικά μνημεία, τα αρχιτεκτονικά στοιχεία (ανεμόμυλοι) και τα παραδοσιακά σπίτια.

Επισημαίνεται η αυτονόητη προστασία και ο συχνός καθαρισμός όλων των ακτών και άλλων χώρων του νησιού, καθώς και η διεκδίκηση περισσότερων γαλάζιων σημαίων. Θα πρέπει, επίσης, να θεσμοθετηθούν αυστηροί κανόνες αρχιτεκτονικής τόσο των τουριστικών καταλυμάτων, όσο και άλλων οικοδομημάτων. Προς το σκοπό αυτό θα πρέπει να εξετασθεί η περίπτωση φορέα προστασίας φυσικού τοπίου. Ο φορέας θα ασχολείται κυρίως με την αρχιτεκτονική μορφή και το ύφος των οικοδομημάτων και όχι με άλλα θέματα.

Τέλος, τονίζεται η άμεση αντιμετώπιση όλων των προβλημάτων βασικής υποδομής, που καταγράφηκαν σε προηγούμενη ενότητα, και τα οποία επηρεάζουν άμεσα την μελλοντική τουριστική ανάπτυξη (ποσοτική και ποιοτική) του εξεταζόμενου προορισμού.

•Έγκαιρη Καταγραφή Των Τουριστικών Μεταβολών και Μακροπρόθεσμος Σχεδιασμός Μάρκετινγκ

Προς το σκοπό αυτό επισημαίνονται:

α) Η υποστήριξη και ενίσχυση της λειτουργίας του Ενιαίου Φορέα Τουρισμού του εξεταζόμενου προορισμού.

β) Ετήσια διεξαγωγή ερευνών αγοράς και Μάρκετινγκ μεταξύ των τουριστών που επισκέπτονται τα δύο νησιά, αλλά και τουριστικών γραφείων στην εγχώρια και διεθνή αγορά.

γ) Οργανωμένη και τμηματοποιημένη προβολή - προώθηση του εξεταζόμενου προορισμού για τη βελτίωση και την ενίσχυση της «εικόνας» του στην εγχώρια και διεθνή αγορά. Θα πρέπει να ληφθεί υπόψιν η επιθυμία προσέλκυσης τουριστών «υψηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου» ανεξαρτήτως χώρας προέλευσης, η διατήρηση ή / και αύξηση της τουριστικής κίνησης από τις «παραδοσιακές» αγορές, η αύξηση της τουριστικής κίνησης από «μη παραδοσιακές» αγορές και το «άνοιγμα» νέων αγορών. Σε αυτό απαιτείται η καλύτερη δυνατή συνεργασία με τους καθιερωμένους tour operators και η δημιουργία επαφών με νέους tour operators που δραστηριοποιούνται στις «αγορές - στόχους».

δ) Η προσφορά, σε συνδυασμό με τα παραπάνω, οργανωμένων τουριστικών πακέτων που να απευθύνονται σε ημεδαπούς τουρίστες (π.χ. μαθητές, συνταξιούχους, οικογένειες κλπ.) για την ανάπτυξη του εσωτερικού τουρισμού, ιδίως εκτός περιόδου αιχμής.

•Προσαρμογή και Ανάπτυξη Πρωτογενή Τομέα

Η Κως χαρακτηρίζεται από την έλλειψη μεγάλων ορεινών όγκων και το μεγάλο ποσοστό πεδινών και εύφορων εκτάσεων. Η προσαρμογή των υφιστάμενων και νέων επιχειρήσεων του αγροτικού τομέα στην επαρκή κάλυψη των εξειδικευμένων αναγκών των τοπικών τουριστικών καταλυμάτων σε αγροτικά προϊόντα, θα βοηθούσε σημαντικά στην ανάπτυξη και στην ενίσχυση του παραδοσιακού χαρακτήρα του εξεταζόμενου προορισμού. Γι' αυτό προτείνεται η δημιουργία ενός αξιόπιστου φορέα παραγωγής (π.χ. κοινοπραξία παραγωγών-συνεταιρισμός) με τον οποίο θα μπορούν να κλείνουν συμβάσεις οι επιχειρηματίες του τουριστικού τομέα. Έτσι η ανάπτυξη του αγροτικού τομέα θα μπορούσε να συνεισφέρει και στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων αγροτουρισμού.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η Κως είναι ένα υπέροχο νησί αλλά λόγω του μεγέθους της και της απόστασής της με την υπόλοιπη Ελλάδα κινδυνεύει από κάθε κακοκαιρία και κλιματικές αλλαγές.

Και γι'αυτό έχουν όλοι οι κάτοικοι εναποθέσει τις ελπίδες τους στον τουρισμό.

Ο μόνιμος πληθυσμός στην Κω αυξάνεται διαρκώς και πλέον δεν θα μπορούσαμε να ζήσουμε χωρίς τον τουρισμό.

Αλλά η στάση που έχουμε απέναντι στον τουρισμό είναι λάθος.

Όπως κάθε βιομηχανία πρέπει να ελέγχεται τοπικά αλλά και εθνικά.

Η τελευταία έρευνα που έγινε το 2007 για την φέρουσα ικανότητα του τουρισμού στην Κω έδειξε ότι αν δεν αλλάξουμε στάση οι επόμενες γενιές θα έχουν σοβαρά προβλήματα.

Ευτυχώς γίνονται ελπιδοφόρες κινήσεις όπως για παράδειγμα ο Δήμος Κω αποφάσισε να παγώσει όλες τις άδειες για νέες ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις και να ξεκινήσει ένα καινούργιο τοπικό σχεδιασμό.

Ελπίζω ότι θα συμβεί το ίδιο και με τους υπόλοιπους δήμους γιατί χωρίς τοπικό σχεδιασμό η κατάσταση δεν θα μπορέσει να βελτιωθεί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Τουριστική ανάπτυξη και σχεδιασμός (Δρ. Κωσταντίνος
Ανδριωτης)

Τουρίστες, ταξίδια, τόποι: κοινωνιολογικές προσεγγίσεις στον
τουρισμό (Πάρις Τσάρτας)

Internet

Έρευνες

Icar 2002

Decap 2006

Εκτίμηση Φέρουσας Ικανότητας Τουρισμού Στην Νήσο Κω 2007